

VALÓSÁG

Az Educatio kerekasztal beszélgetésre hívta meg a két kormánypárt és két ellenzéki párt, valamint két pedagógus szakszervezet képviselőit. A beszélgetéssel egyrészt alkalmat kívántunk nyújtani a politikusoknak arra, hogy mérlegeljék az elmúlt négy év oktatáspolitikai hibáit és eredményeit, másrészt arra kértük őket, hogy ismertessék az elkövetkező négy évre vonatkozó elképzeléseiket. A beszélgetést azzal a céllal adjuk közre, hogy olvasóinkat informáljuk arról, hogy milyen változtatási szándékok érlelődnek a politikai pártok műhelyeiben.

Liskó Ilona

KEREKASZTAL BESZÉLGETÉS AZ OKTATÁSPOLITIKÁRÓL

Educatio: Először a kormánypárti politikusoktól szeretném megkérdezni, hogy milyen célokat tűztek ki az 1994-98-as kormányzati ciklusban és ebből mit sikerült megvalósítani.

Horn Gábor (SZDSZ): Mi három dolgot szerettünk volna elérni. Egyrészt a közoktatás tartalmi modernizációjának következetes végigvitelét, másrészt egy olyan stabil, hosszútávon működő finanszírozási rendszer megvalósítását, amely lehetővé teszi azt, hogy az iskolák kiszámítható, átlátható körülmények között működjenek, harmadrészt pedig egy olyan expanziós folyamat elindítását, ami az alapvizsgáig való eljutás feltételeit a teljes populáció számára biztosítja, és az érettségit adó iskolákba járók számát jelentősen növeli. Emellett egy negyedik nagyon fontos cél volt a korábbinál tisztább jogi helyzet kialakítása az iskola világában.

Csizmár Gábor (MSZP): Az MSZP öt pontban fogalmazta meg 1994-ben a szándékait, vállalásait. Az első a tanszabadság kiterjesztése volt. Ennek keretében fogalmazódott meg, hogy kapjon törvényi garanciát az intézmények szakmai önállósága, az önkormányzati intézmények világnézetileg el nem kötelezettsége, és érvényesüljön az iskolaválasztás szabadsága. Ezek a szándékok, az elmúlt négy esztendőben érvényesültek, és törvényi garanciát is kaptak a közoktatási törvény módosításával. Emellett szándékunkban állt az oktatásirányítás funkcióinak, szerepének a megváltoztatása: a korábbi államilag vezérelt szakmai irányítás helyett egy szabályozó, a feltételeket megteremtő központi irányítás megvalósulását, és a helyi fenntartói felelősség tisztázását terveztük. Úgy tűnik, hogy ebben a tekintetben is sikerült jelentős változásokat elérni. Harmadik célként az iskolaszervezet szétzilálódásási folyamatának megállítását fogalmaztuk meg. Ez a spontán iskolaszervezet-változás nem feltétlenül az előző kormányzati ciklusban, hanem a '80-as évek végén kezdődött el, és mi egy tudatosabb szerkezetpolitika irányába akartunk elmozdulni. Ebben

csak részeredmények valósultak meg és akadnak kudarcok is. Aztán megfogalmaztuk az iskolai esélykülönbségek csökkentésének a szándékát. Azt kell, hogy mondjam, hogy ebben a tekintetben a szándékunkkal ellenkező folyamatok valósultak meg a közoktatásban.

Az MSZP is vállalta, hogy a finanszírozási rendszer átalakításával segíti elő az iskolák tartalmi modernizációját, egyáltalán, az iskolák működési feltételeinek javítását. A finanszírozás tekintetében úgy gondolom, hogy jelentős előrelépés a feladat-arányos, normatív, szektorsemleges, szakmai paraméterekkel alátámasztott finanszírozási modell kialakítása. Természetesen ennek a gyakorlati működésében vannak olyan elemek, amelyek nem feltétlenül a szándékunknak megfelelő folyamatokat indítottak el.

És végül a szocialista párt '94-ben azt fogalmazta meg, hogy a szakképzésben egy erőteljes szakmai átstrukturálódásra van szükség, csökkentve a rövid idejű és túlspecializált, alacsony műveltségre alapozott szakképzést és növelve az érettségig adó, szélesebb alapokon, szakmacsoportosan történő szakképzést. Ezek a folyamatok, úgy tűnik, hogy a szándékoknak megfelelően folytak az elmúlt négy esztendőben, de természetesen a gyakorlat itt sem ellentmondás-mentes.

Educatio: Milyen eredményekkel büszkélkedhetnek a kormánypárti politikusok az elmúlt ciklust illetően?

Horn Gábor (SZDSZ): Azt gondolom, hogy a magyar közoktatásban egy olyan reformfolyamat indult el, ami szerencsére visszafordíthatatlan. Beindult a tartalmi modernizáció, '98 szeptember elsejétől érvénybe lép a Nemzeti alaptanterv, az iskolák elkészítették a helyi tantervüket, iskolai pedagógiai programjukat. Ennek az a jelentősége, hogy ha az önkormányzatok elfogadják ezeket a konkrét, számon kérhető feladatokat tartalmazó dokumentumokat, akkor tisztább, áttekinthetőbb, nyitottabb helyzetbe kerül az iskola. A helyi társadalom részévé válik. Ilyen szempontból ezt korszakos jelentőségűnek látom.

Ellentétben Csizmár Gáborral, én azt gondolom, hogy nagyon sokminden történt az esélyegyenlőtlenségek kompenzálása területén is. Akár a kollégiumi és az óvodai normatíva több, mint kétszeresére emelésével, akár az eddig nem létező normatívák bevezetésével, mint például a napközis normatíva, vagy a könyvtárfejlesztési normatíva és így tovább, nagyon jelentős lépések történtek, amik korábban nem voltak. Sajnos, az iskola nem tudja megoldani a társadalmi esélyegyenlőtlenség problémáját, és az esélyegyenlőtlenségek iskolai kezelésére, ill. megoldására sem született kielégítő megoldás. Egyébként azt gondolom, hogy maga az egységes tízosztályos alapképzés rendszere is egy olyan esélyt növelő tényező, ami éppen a legrosszabb pozícióban lévő, körülbelül 35-40 %-nyi gyerek számára jelent plusz két évet a műveltségszerzésre. Ezt óriási jelentőségű lépésnek tartom. Ez '98 szeptemberétől intézményesen, mindenki számára lehetőségként, sőt az iskolák számára kötelezettségként jelenik meg. És akkor még nem beszéltem a fogyatékosok helyzetének javításáról, ami ugyancsak az elmúlt időszakban kezdődött, törvényi garanciákkal, pénzekkel, forrásokkal.

Nagyon jelentősnek tartom, hogy a '94-es nyolcvan millió forinthez képest 1997-ben tizenegy és fél milliárd forint jutott fejlesztésre a közoktatásban. Elképesztő mértékű forrásnövekedésről van szó. Két nagyon lényeges problémát old meg ez a forrásnövekedés: az egyik a tanártovábbképzés ügye, amely bekerült a magyar közoktatás intézményes rendszerébe, persze minden bajával együtt. A másik pedig a

regionális fejlesztések kérdése a megyei közigazgatási közalapítványokon keresztül. Ez azt jelenti, hogy az iskolaügyre külön források állnak rendelkezésre, hogy közösen lehessen fejleszteni ezekből a forrásokból.

A közoktatási törvény 1996-os módosítása azokat a tendenciákat erősítette fel, amelyeket a két kormányzó párt vállalt a programjában. Azt gondolom, hogy egy kérdés kivételével, és ez a pedagógusok bérének az ügye, ez a kormánykoalíció megcsinált mindent, amit felvállalt. A pedagógusok bérének ügyében ill. az új pedagógus bértábla megvalósítása ügyében sajnos nem sikerült eredményt elérnünk.

Csizmár Gábor (MSZP): Négy dolgot említenék az eredmények közül. A legfontosabbnak azt tartom, hogy az Országgyűlés eldöntötte, hogy 1998 szeptember elsejétől a tankötelezettség a 18. életévvel fejeződik be. Ez egy olyan távlati szempontból is meghatározó és fontos lépés volt, amely biztosítja, hogy a felnövekvő generáció a munkaerőpiacon használható, minimum középfokú végzettséget vagy valamilyen szakképzettséget tud szerezni a tankötelezettség ideje alatt. Ezt én a magam részéről korszakalkotó jelentőségűnek tartom, és úgy veszem észre, hogy ez az ellenzéki pártok számára is elfogadható és támogatható, az egész közoktatás stratégiáját hosszútávon meghatározó döntés volt. A másik ilyennek az intézményi szakmai önállóság megerősítését tartom. Kis túlzással azt lehetne mondani, hogy a pedagógusok tevékenysége a korábbi végrehajtó típusú munkából egyre inkább elindult az értelmiségi foglalkozás felé, éppen abból adódóan, hogy meglehetősen nagy mozgásterük van az intézményeknek és a pedagógusoknak a szakmai programok kialakításában.

Hasonlóképpen nagyon jelentősnek tartom a közoktatási törvény '96-os módosítását. Számos pontját lehetne említeni, de én a legjelentősebbnek az iskolahasználók és az iskolát irányító fenntartók szerepének tisztázását tartom. Egyfelől azt, hogy végre a gyerekek, diákok kollektív és egyéni jogai a helyére kerültek az intézményekben, befolyásuk a saját életük körülményeire lényegesen javult. Emellett pontosítódott a helyi önkormányzati felelősség, garantáltak lettek a törvényben bizonyos közoktatási szakmai paraméterek, és ehhez finanszírozási garanciák is teremtődtek. Csak emlékeztetni szeretnék mindenkit arra, hogy a közoktatás finanszírozása évtizedekig költségvetési alku kérdése volt. Ma már azt lehet mondani, hogy ez a költségvetési alku csak bizonyos korlátok között folyhat. Törvényi garancia van egyfajta minimum finanszírozásra, és bizonyos finanszírozási automatizmusokra a közoktatásban. Én ezt jelentős előrehaladásnak tartom annak ellenére, hogy a magam részéről természetesen a közoktatás, és benne a pedagógusok anyagi helyzetét nagyon rossznak tartom. De a finanszírozás modelljében garanciák teremtődtek arra, hogy hol, meddig terjedhet a költségvetési alku, míg ez korábban nem így volt.

Educatio: Most az ellenzéki pártok képviselőit kérdezném meg arról, hogy mi az, amit ők a '94-'98-as időszakban eredménynek tekintenek?

Dobos Krisztina (MDF): Az egyik eredmény, hogy vannak források, amelyeket részben pályázati úton, részben más úton meg lehet nyerni. A mi kifogásunk ezzel szemben az, hogy összességében a közoktatás támogatása nem növekedett jelentősen, noha kétségtelen tény, hogy vannak olyan források, amelyek '94-ig kisebb összegben álltak rendelkezésre.

A másik pozitívuma a négy évnek, hogy most már egyértelművé vált, hogy egy ilyen oktatásirányítási rendszer nem működhet tovább. Azt gondolom, hogy mindenki számára tisztázódott, hogy kaotikussá válik a helyzet a közoktatásban, ha nem tisztázódik az állam, a fenntartók és az iskolák szerepvállalása.

A harmadik pozitívuma a dolognak – és itt egyetérték azzal, amit Csiznár Gábor mondott – a tankötelezettség kiterjesztése 18 éves korig, noha nem tudjuk, hogy ez mit jelent.

A negyedik pozitívum pedig, hogy számos iskolában kényszerből, vagy nem kényszerből de elindultak az új pedagógiai programok, és jelenleg az országban nagyon sok új tanterv és tananyag áll rendelkezésre. Gyakorlatilag már '87-'88-tól megindult a pedagógiai innováció, és nagyon sok kérdésre készen állt a válasz. Ezeket kellene most összegyűjteni, és más iskolák számára – tehát nemcsak a programot kitaláló iskolák számára, hanem mindenki számára – közkinccsá tenni.

Pokorni Zoltán (FIDESZ): Pozitív elemeknek tartom a finanszírozásban a kiegészítő résznormatívákat: a bejáró normatívát, a napközis normatívát, az étkezési támogatást. Pozitív a szakkönyv-vásárlási támogatás rendje, és a minőségi bérpótlék gondolatának a megjelenése. A diákjogok törvénybe foglalása is pozitív, és az Internet-program elindítása is. A módszertani sokszínűség azt jelenti, hogy nem néhány elit-iskola olvashatja csak ezeket a kiadványokat, hanem nagyobb példányszámban is rendelkezésre állnak, tehát egy módszertani „boom” után vagyunk, ez kifejezetten pozitív.

Ezek azonban csak üveggyöngyök egy vékonyodó jégen, ami az egész közoktatás hanyatló finanszírozását jelenti. Érdemi problémák megoldása helyett egy marék üveggyönggyel játszunk itt a negyedik év végén. Ezek kétségtelenül szépek, csillogóak, jó, hogy vannak, de önmagukban nem elegendőek ahhoz, hogy elégedettek lehessünk.

Educatio: Most a szakszervezetek képviselőit kérdezném meg a '94-'98-as időszak eredményeiről.

Szöllősi Istvánné (PSZ): Erről elég nehéz egy szakszervezeti vezetőnek beszélnie, mert nem nagyon voltak eredmények. Azt gondolom, hogy a magyarországi szakszervezeti vezetők közül vagy önámító, vagy másokat ámító az, aki eredményekről beszél. Az olvasó itt majd arra gondol, hogy a magyar szakszervezetek önmagukat is minősítik ezzel. Én pedig erre azt mondom, hogy ez annak a helyzetnek a minősítése, amelyben a magyar közoktatásügy vergődik. Mindarról ami eredménynek tűnik, azt gondolom, hogy ez a maradék stabilitás megőrzésének a kétségbeesett kísérlete.

Azt, hogy Magyarországon ma még a pedagógusok, sőt, nem csak a pedagógusok, hanem minden közoktatási munkavállaló közalkalmazott, ezt én eredménynek tartom. Ez elég kemény küzdelem eredménye volt. Mert ugye azt nem hiszi senki, hogy abban az önkormányzati finanszírozási rendszerben, amiben vergődünk, helyi béralkuval bármifajta jobb bérhelyzetet lehetett volna elérni. Különösen ha nem Budapest második vagy tizenkettedik kerületéről van szó. Tehát én eredménynek tartom azt, hogy a bértábla, még ha szerény kis százalékokat hozott is, de kötelezettséget jelentett az önkormányzatoknak, amelyek fölött lehet vitatkozni, csak nem érdemes, mert bírósághoz lehet fordulni, ha az illető önkormányzat esetleg szembe szegülne. Hát ez sikerült. Sikerült a nem pedagógus állományú közalkalmazottak jogi státuszát is megőrizni. Persze erről is lehet vitatkozni, hogy ez kell vagy sem,

de úgy hiszem, hogy a magyar közoktatásügyben foglalkoztatottaknak egy jelentős részéről van szó, akár akár kollégiumban, akár valamilyen bentlakásos intézményben, vagy óvodában dolgoznak.

A másik ilyen kérdés a kötelező óraszám kérdése. Bármilyen furcsa, de én eredménynek tartom, hogy az óraszám csak két órával emelkedett. Meg lehetne kérdezni, hogy minek, mert hogy ennek a politikai presztízsen kívül nem volt semmi haszna. Akkor sem tudta ezt élő ember megindokolni, hogy miért jó ez, és nyilván ma sem tudja. A lényeg az, hogy ebből nem lett olyan radikális óraszám-emelés, amilyen az első munkaanyagokban szerepelt. Úgy gondolom, hogy ebben a pedagógus szakszervezeteknek mindenképpen jelentős szerepük volt. Ugyancsak ide sorolnám a tanulócsoportok létszámemelésének a kérdését. Hát, ugye ez se jött össze. Meg az se, hogy az átlag iránymutató létszám kikerüljön a törvényből. Pedig rendkívül erős nyomás alatt volt ebben a parlament két kormányzó frakciója.

A normatívák kérdésében én egy dolgot tartok mindenképpen eredménynek, és ezt soha nem vitattam: azt, hogy olyan jellegű normatívák kerültek bevezetésre, amelyek szociális jellegűek. Tehát nem vitatkozunk már azon, Istennek legyen hála, hogy az iskolának ezeket a feladatokat is el kell látnia. Hát ez kétségtelenül egy kicsit nehezen ment, különösen az elején. De mára ez már nem vitatéma.

Ugyancsak nem vitatéma az sem, hogy 1500 lélekszám alatti településen működik az iskoláknak egy nagyon jelentős része, és ez így maradt minden erőlködés ellenére, én ezt is eredménynek tartom. Eredménynek tartom továbbá, hogy még akkor is, ha most a NAT-tal keresztül-kasul akarják szabdalni, a törvény hatályos szövegében benne van a nyolcosztályos általános iskola, mint létező intézménytípus. Tudjuk, hogy ez annak idején ugyancsak nagy viharokat kavart.

A plusz pénzek megjelenését én is eredménynek tartom, mert az mégiscsak a mi házunk udvarára csörgedezett még akkor is, hogyha nem vagyok benne biztos, hogy ezt így kellene elkölteni. Sok-sok milliárd forintról van szó. Egészen pontosan tudom, hogy ezt nem így kellett volna elkölteni. A pedagógusok továbbtanulásának államilag támogatott módját eszemben sincs megkérdőjelezni. Nagyon helyesnek tartom, de nem így. És azt meg végképp helytelenítem, hogy az utóbbi időszakban elindult egy plusz javadalmazási rendszer, ami semmi módon nem kapcsolódik a továbbképzés egész rendszeréhez. Ezt meg egy nyögvenyelős, keserves dolognak tartom.

Hát ezek az eredmények. Lehet, hogy a magyar társadalom egészének helyzetén belül, a költségvetési szektor más ágazataihoz viszonyítva ezek nem rossz eredmények, és a gazdasági összefüggéseken belül sem rossz eredmények. Egy biztos: sokkal átgondoltabban kellett volna csinálni. És akkor ugyanennyi pénzzel talán nagyobb eredményt is lehetett volna produkálni.

Molnár Péter (PDSZ): A mi egész programunk az előző ciklus kritikájára épült, ezért nagyon sok olyan elemet tartalmazott, amely bekerült a 94-es kormányprogramba. Ez alapvetően befolyásolta a PDSZ elmúlt négy évben folytatott munkáját. Az első fontos elem a közoktatási törvény módosítása ill. a finanszírozási rendszer átalakítása volt. Lényeges dolognak tartom, hogy a mindenkorai költségvetési vita végre korlátok közé szorult. Nem kezdődik el minden évben ugyanaz a vita, hanem adott paraméterek szabályozzák a döntéseket. Persze nem az valósult meg, amit mi szerettünk volna, de azt el kell ismernünk, hogy javult a közoktatás

költségvetési alkupozíciója. A kiegészítő normatívák megjelenését is előrelépésként értékelem, bár az összegekkel és a címekkel nem mindig értettünk egyet.

A PDSZ megalakulása óta az oktatás megújításának a híve. El kell ismernünk, hogy az átalakulás folyamata megindult, és pozitívum, hogy erre külön összegek állnak rendelkezésre. Az már vitatható, hogy milyen minőségű ez a folyamat, és megfelel-e a mi korábbi elképzeléseinknek.

Fontos lépésnek tartom, hogy megpróbálták szabályozni az oktatás szereplőinek jogait és egymáshoz való viszonyát: a fenntartó és az intézmény, az iskola és a diákok, illetve a szülők kapcsolatát. A pozitívumok közé sorolom a pedagógusok szakmai autonómiájának a megeremtésére való törekvést is. Mindezek hosszú távon pozitív változásokat hozhatnak az iskolák életébe, még akkor is ha jelenleg feszültségeket okoznak.

Véleményük szerint kiemelt fontosságú a tizennyolc éves korig tartó tankötelezettség bevezetése és a pedagógus továbbképzés. A szakkönyv-vásárlási támogatásnak ugyan örülünk, de azt hiszem, hogy ennél nyilvánvalóbban már nem lehet beismerni, hogy a pedagógusbérekből még az alapvető szakkönyveket sem lehet megvásárolni.

Összefoglalva azt mondhatom, hogy voltak az elmúlt négy évben olyan törekvések amelyeket támogatni tudtunk, hiszen a PDSZ programjában is szerepeltek.

Educatio: A pozitívumok elismerése után következzenek a kritikai észrevételek. Melyek voltak a kudarcok, illetőleg a legsúlyosabb hibák az elmúlt négy évben?

Pokorni Zoltán (FIDESZ): A kritika megfogalmazásánál akkor járunk el helyesen, ha azt a környezetet is megnézzük, amelyben a Horn-kormány oktatáspolitikája elkezdte a működését. Mert mindaz, amit ma kritikai élel megfogalmazunk, nem mind a Horn-kormány bűne és hibája, hanem egy adott helyzet kezelésének sikeres vagy sikertelen volta. Az elmúlt tíz év nagyon radikális változást hozott a magyar közoktatásban. Már a nyolcvanas évek közepétől elindult egy tartalmi, módszertani sokszínűség, majd számtalan iskolakísérlet. A '90-es döntés, amelyik az önkormányzatok kezébe helyezte az iskolák fenntartását, a század második felének legfontosabb oktatáspolitikai döntése volt. Ennek a jelentőségét nem lehet túlértékelni. Tény, hogy az akkori döntéshozók nem voltak abban a helyzetben, hogy ezt a döntést, ti. hogy decentralizálják az iskolák fenntartását, egy ma már láthatóan szükséges ellensúllyal, a tartalmi minőségbiztosítás önkormányzatok fölötti – megyei, vagy regionális szintű – ellensúlyával egészítsék ki. Az Antall-kormány érzékelte ennek a szükségességét, de amikor '92-93-ban ennek a megoldásba belefogott, a TOK-ok és ROK-ok megszervezésével, akkor már olyan kiélezett politikai viták voltak, hogy a kudarc sajnos már kódolva volt. Nem szakmai, hanem politikai okok miatt.

A másik fontos tény, hogy a tanulólétszám tovább csökkent a '90-es években. Ez nem a Horn-kormány bűne, ez adottság. Az már egy másik vita tárgya, hogy megtett-e mindent a Horn-kormány a családpolitika és a szociálpolitika terén ennek a folyamatnak a lassítására, ellensúlyozására, vagy pedig nem. De az oktatáspolitikában ezt tényként kell elfogadnunk.

A harmadik, az az iskolarendszer-beli átalakulás, amire itt sokan utaltak. Egy szétzilálódott, széttöredezett rendszerről volt szó, sokhelyütt a minőségi képzés elemei kiszorultak a piacra. Már '94-ben látható volt egy olyan iskolaszervezet kialakulásának a veszélye, amely abba az irányba mutatott, hogy az anyagi, egzisz-

tenciális értelemben polarizálódó, kettészakadó társadalomnak megfelelően, egy ezt leképező, kettészakadó iskolaszervezet jön létre. Ez nyilvánvalóan azt a veszélyt hordozza, hogy hosszútávon az emberi minőség különbségévé transzformálja az első generációban még csak anyagi-egzisztenciális különbségeket, és ebben a formában rögzíti is ezeket a társadalmi egyenlőtlenségeket. Tehát egy kettészakadó társadalom veszélyét hordozza. Amikor a kritikánkat megfogalmazzuk, az a kérdés számunkra, hogy ezeket a fő tendenciákat tudta-e kezelni, és jó irányba változtatni a Horn-kormány az elmúlt négy év alatt.

A sokat emlegetett Nemzeti alaptanterv, mint a tartalmi irányítás eszköze, nem érte el azt a célt, hogy tartalmi, tantervi eszközzel próbálja közelebb hozni, ill. integrálni az egyre inkább differenciálódó, minőségükben egyre inkább széthúzó magyar iskolák rendszerét. Hogy mekkora ez a különbség, ezt ma már pontosan látjuk és mérjük. A folyamat kezdetét nehéz meghatározni, de azt tudjuk, hogy ma másfél-két tanulmányi év különbség van a megyeszékhelyen ill. a fővárosban, és egy kistélepülésen tanuló gyerek teljesítménye között. Azt lehet mondani, hogy a Nemzeti alaptanterv nem töltötte be azt a szerepet, hogy tartalmi szabályozással összehúzza a magyar iskolaszervezetet. Nem tett mást, mint leképezte azokat a különbségeket, amik létrejöttek az elmúlt négy évben. S azáltal, hogy ezt leképezi, törvényesíti, rögzíti, és hosszútávon megőrzi ezeket.

Ugyanakkor a Nemzeti alaptanterv nem tudott a pedagógus társadalom értelmiségi, szellemi mobilizáló erejévé sem válni. Két ok miatt: egyrészt, mert olyan időpontban találta el a pedagógusokat ez a kihívás, amikor az utóbbi évtizedek legdrámább reálbér-csökkenését könyvelhették el, s ami miatt a pedagógusok közel háromnegyede másodállásban kell, hogy kiegyensúlyozza jövedelmét. Érthető módon, ilyen helyzetben egy szakmai kihívást sokkal kisebb hatékonysággal tudnak kezelni. A másik ok az, hogy olyan kevés időt biztosított a kormány a szükséges dokumentumok elkészítésére, hogy azok színvonala esetleges, sok esetben pedig üres papírgyártássá degradálódott a pedagógiai programok és a helyi tantervek összeállítása. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy egy-egy kedvező helyzetben lévő szakmai közösség ne készíthetett volna kiváló dokumentumokat.

Az az iskolaszervezeti kísérlet, amibe a Horn-kormány belevitte a magyar közoktatást, források nélkül, pusztán a gyereklétszám csökkenésére építve a lehetséges forrásokat, az egy felelőtlen kísérlet, amelyik sajnálatos módon nem azzal jár, hogy létrejön egy tízosztályos alapiskola, amelyik talán két évvel több időt adna a gyerekeknek, két évvel hosszabb idejű egységes alapképzést biztosítana, hanem éppen ellenkezőleg, két évvel csökkenti ezt az időszakot. A nyolcosztályos általános iskola szétverésének, megszüntetésének a veszélyét hordozza magával. Ez a folyamat nemcsak a nyolcosztályos általános iskoláról szól, hanem arról is, hogy két évvel korábbra kerül a legtöbb fontos választási pont. 14-ről 12 éves korra kerül az első pályaválasztás időpontja, a középfokú intézmény megválasztása, a kétszintű érettségivel pedig 16 éves korra kerül a második választás, a felsőfokú tanulmányok irányának eldöntése. Ma már azt látjuk, hogy nemcsak az egyetemeken, nemcsak a középiskolákban, hanem nagyon sokhelyütt az általános iskolákban is felvételizni kényszerülnek a gyerekek. Ez fölvet egy nagyon fontos szakmai problémát, azt hogy dehumanizálódik az oktatás, egy alacsony életkorban megjelenő, nagyon agresszív verseny jelenik meg egy olyasfajta ismeretcentrikus pedagógia formájában, amit ettől az életkortól távol kellene tartani, mert ártalmas a gyerekekre. Ezt a lefelé

tartó durva versenyt nem volt képes sem szerkezetpolitikájával sem tartalmi szabályozásával megakadályozni a jelenlegi kormány.

A finanszírozásról már nagyon sokat beszéltünk. Milyen célt tűzött maga elé a Horn-kormány? Azt olvastuk a programjában, hogy az oktatási kiadások reálérték-csökkenését a kormányzati ciklus közepéig megállítja, majd a kormányzati ciklus második felében ezt a folyamatot megfordítja. Azt kell mondjuk, hogy ez a legfőbb célkitűzés nem sikerült. Az elmúlt tíz évben gyakorlatilag reálértékben folyamatos forráskivonás történt a közoktatás területén, és ez a folyamat radikálisan fölgyorsult az elmúlt két-három évben. Mindenki emlékszik a Bokros-csomagra. A pedagógusbérek alakulása is drámai fordulatot vett '95-96-ban. A pedagógusbérek grafikonja monoton csökkenést mutat. 1994 volt az egyetlen év, a közalkalmazotti illetmény-előmeneteli rendszer hatálybalépésének éve, amikor reálértékben hét százalékos növekedést könyvelhettek el a pedagógusok. Ehhez képest a Horn-kormány ideje alatt drámai zuhanást jelez a görbe Így 1998-ra a legfontosabb oktatáspolitikai probléma a bér-probléma lett, és ez dominálni fogja a következő évek oktatás-irányítását is, bárki is kezd el ezzel foglalkozni.

A finanszírozásban valóban fontos az a garancia, amit itt sokan emlegetnek, tehát hogy a két évvel ezelőtti folyó költség 80 %-a lett a normatívák alapja. Ez azonban nem érdemi garancia. Sajnálatos módon azt látjuk, hogy ez pusztán rögzíti a meglévő állapotokat, s megtartotta a 60-40 %-os különbséget. Tíz százalék fölötti inflációnál ez nem jelenti még a költségek szinten tartását sem, nem hogy egy stabil, kiszámítható előrelépést.

Dobos Krisztina (MDF): Összesen kilenc pontba foglaltam össze a kritikai megjegyzéseimet. A sorrend egyben rangsor is. Az első és, legfontosabb az, hogy a közoktatás pozíciója és helyzete nem javult az elmúlt időszakban. Tehát az a szerep, amit elvárnánk a közoktatástól, mondjuk egy európai integrációra törekvő országban, az a szerep nem javult, hanem tovább romlott.

A második az, hogy az állam, az iskolafenntartó és az iskola viszonya a '96-os törvénymódosítással nem, hogy javult volna, inkább tovább folytatódott az egymás ellen feszülés, bár a jogok és kötelezettségek meghatározásában történtek konkrét változások. Ennek legpregnansabb példája, hogy a NAT tízosztályos iskoláról beszél, miközben a tizennyolc éves tankötelezettséget kívánjuk bevezetni, és az iskolaszervezet pedig a törvény szerint a nyolc plusz valahányas. Ez olyan ellentmondás, amiben nem lehet, hogy helyi alkuk és helyi megoldások szerint épüljön fel a rendszer. Miután a szabályozási rendszer nem alakult ki, tehát nem tette egyértelművé a különböző szereplők feladatkörét és a jogait, a feszültség tovább fokozódott. Nincs válasz az oktatás expanziójára. Ez egy nagyon szép cél, és én magam is egyetértek vele, és a Magyar Demokrata Fórum is, de nem tisztázott, hogy hogyan is kell ezt elképzelni. Mi lesz annak a következménye, ha meghirdetjük, hogy a gyerekek 75 %-a vagy a 85 %-a érettségizik az ezredfordulóra, mert különböző számok vannak. Mit értünk az expanzió alatt, hogyan tudjuk garantálni az expanzió mellett a minőséget, mi történik azokkal a gyerekekkel, akik nagyon helyes, hogy bennmaradnak az iskolákban, de nem motiváltak arra, hogy továbbtanuljanak. Hogyan fogjuk őket tanítani, milyen új módszerekkel, milyen új lehetőségekkel. Ez csupán jelszó-szinten jelenik meg, de ennek a feltételrendszere nem biztosított.

Nagyon sokszor elhangzik az Európai Unió csatlakozás oktatási vonatkozása, de a követelményeknek nem csak hogy nem felelünk meg, hanem kifejezetten ellene dolgozunk. Csak egy nagyon egyszerű példát említek, a nyelvtanulás kérdését. Elvileg ugye minden gyereknek két nyelvet kellene tudnia. Ehhez képest, ha a NAT-nak megfelelő óraszámokat bevezetik, akkor gyakorlatilag egy nyelv megtanulása is igen kétségessé válik. Tehát úgy gondolom, hogy nem elég csak azt mondani, hogy megpróbáljuk megvizsgálni a szakmunkás bizonyítványok és az egyetemi diplomák egyenértékűségét. Itt sokminden mást is meg kellene vizsgálni az egyenértékűség kapcsán, és sok olyan kérdésre kellene választ adni, amit a Fehér Könyv felsorol. Az élethosszig tartó tanulásról pl. egyetlen egy szó sem esik, miközben mindannyian érezzük és tudjuk, hogy ez a közoktatás része. Új problémák jelentek meg a közoktatásban, amelyre nem gondoltunk, vagy legalábbis nem ilyen mértékben gondoltunk, amire választ kell adnia az iskolának, és erre nincs felkészítve. Ennek egy kirívó példája a kábítószer vagy a gyermekprostitúció, vagy a gyermekek eltüntetése, tehát olyan kérdések, amelyek az iskolára is hárítanak feladatokat, és erre fel kellene készülni.

Sajnos nem készült el a közoktatás fejlesztési stratégiája. Elkészült egy dokumentum, ami igen sok kívánnivalót hagy maga után. Azzal a kérdéssel sem szembesülünk, hogy csökken a gyermeklétszám, mert az, hogy eseti iskolabezárásokkal próbálunk erre reagálni anélkül, hogy valamilyen stratégiát alkalmaznánk, az elfogadhatatlan. Nagyon fontos lenne, hogy regionális vagy területi fejlesztési terv is készüljön. Tudom, hogy vannak megyei fejlesztési koncepciók, de mindannyian tudjuk, hogy azok mit tartalmaznak. Sokkal alaposabban végig kellene gondolni, hogy a településszerkezet és az iskolarendszer összefüggései hogyan fognak az elkövetkezendő időszakban megjelenni, mert ezek még rendkívül sok problémát jelenthetnek. A fejlesztési stratégiában úgy gondolom, hogy valamiféle rendszert kellene kialakítani ebben a három dologban: a tartalmi szabályozás kérdésében, az iskolaszervezet kérdésében, és abban, hogy hogyan tudják a tanulók a tizennyolc éves korig tartó tankötelezettséget – amellyel maximálisan egyetértek – teljesíteni. Amíg ez a három kérdés nincs megoldva, tehát nincs valamiféle egységes rendszerbe foglalva, addig valójában nincs megoldás, hanem tovább növekszik a feszültség vagy a problémák halmaza.

És végül, de nem utolsósorban a minőségi garancia egyik legfontosabb kérdése, hogy a pedagógus képzés, a pedagógus-továbbképzés, és a pedagógusok alkalmazása hogyan fog alakulni. Hadd utaljak egyetlenegy mondattal csak a felsőoktatásra: amíg a felsőoktatásban nem dőlt el az a kérdés, hogy milyen a pedagógusképzési rendszer, duális, vagy egységes, és amíg a pedagógus-továbbképzési rendszerben nem alakul ki valódi kínálat, addig ezek a nagy célok álmoknak tűnnek, de igazi megoldás nincsen. Úgy gondolom, hogy az lenne jó, hogyha egy olyan stratégia alakulna ki, amelyik legalább a legfontosabb kérdésekre választ tudna adni.

Educatio: Akkor most következik a szakszervezetek kritikája.

Molnár Péter (PDSZ): Feltételezem, hogy szinte minden hozzászóló meg fogja erősíteni azt, hogy itt a bérek és az életkörülmények tekintetében egészen tragikus állapotok alakultak ki. A pedagógusok olyan egzisztenciális zuhanást kellett, hogy megéljenek ezen kormányzati szakasz alatt, ami nyilvánvalóan minősíti a kormányzatnak az ezzel kapcsolatos ígéreteit. Szeretném hangsúlyozni, hogy itt nemcsak az oktatásügy egészének a ráfordításaival kapcsolatban hangzottak el ígéretek, hanem

bizony a pedagógusoknak megígérték, hogy rendezni fogják a béreket. Én is azt hiszem, hogy az életkörülmények romlása olyan tényező, amely – túl azon, hogy szociálisan válságos helyzetbe sodorta a pedagógus társadalmat – az egész átalakulási folyamat kerékkötője lehet. Egyetértek azzal, hogy a pedagógusok meghatározó szereplői annak a megrendítő erejű változásnak, amely a közoktatásban az elmúlt nyolc-tíz év során végbement, de pillanatnyilag ennek csak a nehézségeit érzékelik. Ezért a szakszervezetek, így a PDSZ is ebből az alapállásból értékeli a kormány teljesítményét.

Ha pénzről beszélünk, azt hiszem az a fő kérdés, hogy voltak-e ki kapacitásokat a közoktatásból. Az iskolafenntartók a jelenlegi szabályozás által kényszerítve valóban voltak ki forrásokat, és ezek nem főleg kapacitások voltak. Régóta folyik a vita arról, hogy ezeket az összegeket az oktatás minőségének a javítására kellene fordítani. A központi források nem tudják pótolni ezeket a hiányzó helyi pénzeket.

Nagyon fontos az is, hogy a jelenleg leírt szabályozás, amely az oktatás szereplőinek a viszonyát – fenntartók-szülők-diákok-pedagógusok viszonyát – próbálja szabályozni, olyan mértékben ellentmondásos, hogy kezdi elérni a működésképtelenség szintjét. Azt gondolom, hogy itt kodifikációs gyengeségről is szó van. Nem feltétlenül a politikai szándékok vágják tönkre ezeket a dolgokat, hanem egész egyszerűen a kodifikáció nem teszi lehetővé a jogok gyakorlását.

Csatlakoznom kell azokhoz, akik az iskolaszervezet ügyét, vagy ügyének rendezetlenségét firtatják. Vagy nem tudta meghozni a kormányzat azt a döntést, vagy nem akarta meghozni, amivel egyértelművé tenné az iskolaszervezet milyenségét. Az indirekt eszközök használatával kikényszerített szerkezeti változás valóban negatív tendenciát indított el. Utalnék arra, hogy az első vitáink ezzel kapcsolatban ott kezdődtek, hogy ha egyszer a törvény kimondja, hogy az általános iskola nyolc osztályos, akkor nem lehet hat évnél meghúzni egy finanszírozási határt. Lehet azaz érvelni, hogy ott van egy szakmai határ, de ténylegesen intézményi működést finanszírozunk, nem pedagógiai szakaszt. Tehát ha a nyolcosztályos iskola kimondatik a törvényben, akkor annak bizony finanszírozási szakaszként kellett volna megjelennie. Ami fontos és döntő, hogy az iskolaszervezet átalakulásának, átalakításának a szabályozásában a középszint nem tudott megfelelő szerepet vállalni. Tehát megmaradt az a dilemma, hogy a központi irányítás, meg az önkormányzati jelenlét közötti szint változatlanul úrként lebeg. Nem igazán váltak be azok az elképzelések, amelyek a megyei fejlesztési tervekben látták ennek a kérdésnek a megoldását. Ezt nyilván újra kell gondolni. Ez egy koncepcionális dilemma. Nem sikerült a középszintű irányítást megoldani.

Még néhány gondolatot a tartalmi kérdésről. Azt hiszem, hogy a Nemzeti alaptanterv megléte a PDSZ számára is fontos cél volt. Legyen Nemzeti alaptanterv akkor is, hogyha hosszú, feszült viták nyomán születik meg. Olyan szabályozási elemként tekintettünk a NAT-ra, amit kiemelten fontosnak tartottunk. Itt nyilvánvalóan az a gond, hogy a NAT megléte önmagában mekkora érték. Ha ez a tartalmi szabályozás eszköze, akkor csak úgy tekinthetünk rá, hogy hogyan és milyen pedagógiai programok tudtak születni a Nemzeti alaptanterv alapján. Bizonyára súlyosnak tűnik a kritika, de úgy látjuk, hogy a jelenleg megszületett pedagógiai programok, nem tudják azt a modernizációs szerepet betölteni még az elit iskolákban sem, amik az elvárásokhoz ill. az elképzelésekhez igazodnának. Ezek a tények. Jelenleg ez van, és ha ezzel nem számolunk, akkor további hibák halmazát vagy sorozatát követhetjük

el. Voltak nagyon ügyes iskolák, de vannak hihetetlenül gyenge, illetve egész egyszerűen nem működő pedagógiai programok is. A probléma az, hogy a kikényszerített reformokban általában az összes elkövethető típus-hiba felfedezhető. Azaz nem stabilizálódott a rendszer, hanem rengeteg instabil vonása van. Pedig mindenki arra vár, hogy stabil, kiszámítható rendszer jöjjön létre. Ezt nem sikerült elérni, túl sok az instabil elem.

Eddig nem esett róla szó, vagy csak szőrmentén, de azt gondolom, hogy nagyon súlyos konfliktusok generálódnak a szakképzésben. A szakképző intézmények helyzete egészen kritikusra fordult. Ennek az akut tünetei most, a napokban jelentkeznek. Az egész szakképzési koncepció komoly, részletekig menő újragondolására van szükség. Az a helyzet, ami most a szakképzésben kialakulóban van, az egész intézményrendszert veszélybe sodorja. Munkavállalói szempontból nagyon komoly feszültségek vannak. Ma már a szakképző gárda az elbocsátástól félve, egész egyszerűen nem képes a jelenlegi szabályozásban eligazodni. Lehetne még sorolni, de azt hiszem, körülbelül ebben foglalható össze a jelenlegi kormány teljesítménye.

Szöllősi Istvánné (PSZ): Azt gondolom, hogy '94 óta megismétlődött az ami '90-től '94-ig tartott. Nevezetesen, hogy elmaradt a megállapodás a magyar oktatásügyben néhány alapkérdésben. Én ezt azóta is váltig hajtogatom, és azt gondolom, hogy talán '98-ban az új kormány el fog jutni addig a fölismerésig, hogy a magyar oktatásügy egészével kapcsolatos elgondolásokat nem árt az érintettekkel megbeszélni. '94-ben ez elmaradt. A két párt írt egy-egy programot, kormányzásra kerültek, és a két programot valami olyan bizarr módon próbálták ötvözni, hogy ebből csak ez a mutáció születhetett, amiről most itt vitatkozunk. Én a fő problémát abban látom, hogy olyan alapkérdésekben nem történt nemhogy megegyezés, de még elbeszélgetés sem, hogy a magyar oktatásügy egészében, a közoktatásban és a felsőoktatásban az államháztartás különböző szegmenseinek mi a feladata. De nemcsak ebben kellett volna megállapodni, hanem abban is, hogy mit akarunk az iskolaszervezettel, mit akarunk a pedagógusok jogállásával, mit akarunk a bérrendszerrel, tehát az alapkérdésekben, és utána kellett volna törvényt írni. Beszéltünk itt arról, hogy született egy állítólag nagyon eredményes törvény. Hát én ezt másképp látom. És hogy a közoktatási törvény módosítása kevésbé lett eredményes, az éppen arra vezethető vissza, hogy egy csomó kérdésben nem volt konszenzushoz közeli állapot a szakmával, uram bocsá', még a pártok között sem. Néhányan vannak, akik azt hitték és vallották néhány évvel ezelőtt, hogy az oktatás pártok feletti ügy, de mára kiderült, hogy nem az. Én itt látom az egyik problémát, és az összes többi ebből következik.

A másik dolog, hogy a mai napig tisztázatlan az oktatás egészének, és ezen belül a közoktatásnak a GDP-ből való részesedése. Egy percig sem akarok azon vitatkozni, hogy ez csökkent vagy növekedett, mert biztos vagyok abban, hogy növekedett, csak itt azt a kis apróságot felejtjük el, hogy '90 és '94 között a GDP maga vagy 24 %kal csökkent. Tehát ha azóta nem is csökkent, akkor is minimum ott lenn dagonyázza a sarat, és abból bizony nem kapaszkodtunk ki. Még akkor is igaz ez, ha esetleg egy-másfél százalékot növekedett. Továbbá érdekes dolog lenne átszámítani az oktatási ráfordításokat mondjuk USA-dollárra, és akkor egészen megdöbbentő dolgokat tapasztalnánk. Akkor kiderülne, hogy milyen iszonyatos károkat okozott a gyereklétszám alapú finanszírozás. Ez nem a Horn-kormány sara, csak tény. A csökkenő gyereklétszámhoz kötődő gyermekalapú finanszírozás '90-re tehető.

Ugyancsak oda tehető, az összetett finanszírozás. Ne tegyünk úgy, mintha ez kétpólusú finanszírozás lenne. Senki nem tudja, mit finanszírozott, tehát ez egy „másikra vár” jellegű finanszírozás, amiben bizony megvan az önkormányzatok felelőssége is bőségesen. Négy év alatt nem vette a bátorságot ahhoz a tárca, hogy kimondja, hogy Magyarországon, mivel globális gazdálkodás folyik az önkormányzatok szintjén, ez azt jelenti, hogy bármit meg lehet csinálni: be lehet zárni az iskolákat, össze lehet vonni a tanulócsoportokat. A kormány nem tette meg, hogy ennek az összes szakmai következményét elemezze, sőt, egyenesen erre készítette az önkormányzatokat azzal, hogy iskolafenntartó társulásokat meg iskolabuszokat finanszírozott. De mérte-e valaki ennek a pedagógiai kárát? Vette-e a fáradságot, hogy miután ez bekövetkezett, megmérte ennek a következményeit, a szociális és egyéb következményekről nem is beszélve.

A következő ilyen kérdés a finanszírozás és a szakmaiság kapcsolata. Ennek a finanszírozási technikának az eredményeként alapvetően eltűnt a szakmaiság. Szóval nem azzal tűnt el – amit Dobos Krisztina említett, és a Pokorni képviselő úr is –, hogy a tankerületi oktatási központok megszűntek, hanem azzal a ténnyel tűnt el, hogy ma csak az önkormányzatok töredékében vannak oktatási szakértők. Ilyen körülmények között teljesen kiszolgáltatottá vált a szakma, ezt akárhány parlamenti interpelláció bizonyítja. Miután minduntalan az volt a válasz, hogy a tárcának nem sok köze van ahhoz, hogy mi történik, egyértelmű, hogy a szakmaiság finanszírozási kelepccébe került. Erre sincsen válasz, és nem hallottam róla, hogy ezzel bárki is foglalkozna, vagy bárkiben lenne igény ennek a megoldására.

Nem gondolom, hogy a helyi pedagógiai programok szakmai részét nekünk szakszervezeteknek kéne elemezni, de azt tényként kell elfogadni, hogy most, '98 elején úgy születnek az önkormányzati költségvetések, hogy senki, vagy csak nagyon kevesen érdeklődnek a megírt pedagógiai programok iránt. Én nem minősítem, hogy ki írt jó programot, meg ki nem írt jó programot, de tény, hogy ezeket a pedagógiai programokat nem létezőnek tekintik. Hiszen az önkormányzati költségvetéseket február végéig el kell készíteni, és bizony se idő, se energia, se akarat nem volt ahhoz, hogy mindenféle pedagógiai programot olvassanak ott, ahol az apparátusban nincsen pedagógiai szakértő. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy akkor a törvényben rögzített, meg a Nemzeti alaptantervben rögzített tennivalókon túl a 3200 önkormányzathoz melyik fog önként, pláne hosszútávon helyi programot finanszírozni. Hát ez az egyik legnagyobb sara az elmúlt négy évnek. Ilyen körülmények között határidőre megkövetelni a pedagógiai programokat, miközben közel-távol nincsen információ arról, hogy az önkormányzatok ehhez hogy állnak hozzá, és milyen pénzből fogják finanszírozni, ez egészen rettenetes.

Itt kell megemlítenem, hogy semmilyen elmozdulás, akárhány szakszervezeti jelzésre sem jött arra vonatkozóan, hogy kéremszépen a törvényeket, a hatályos törvényeket nem tartják be az intézményfenntartók. Ma Magyarországon sikk a törvényeket be nem tartani. Senki nem kéri rajtuk számon. Bármit meg lehet csinálni. Le lehet csökkenteni létszámokat, el lehet küldeni embereket, nem részletezem, mindenki tudja. A törvényeket nem tartják be. Ennek az egyik legklasszikusabb példája, hogy az oktatási tárca elgondolása ellenére mindenfajta feladat megfარagásából megspórolt pénz nem kerül vissza a közoktatás rendszerébe. Eltűnik a tökéletlen finanszírozás következményeként. Így aztán, nem is kell hozzá különösebb bizonyíték, hogy azt mondjuk, hogy csökkenő oktatási kiadásokra fordíthatunk

pénzt évről évre. A törvények be nem tartása mellett, vagy ezek következtében teljesen nyilvánvaló, hogy itt pár évvel az európai csatlakozás előtt nem lehetünk büszkéek erre a dologra.

Pokorni urat azért egy dologban szeretném kiegészíteni, ha megengedi, vagy pontosabban, helyreigazítani. Ön mindig a Horn-kormányról beszélt, és az igaz, hogy ő a kormányfő, de a magyar közoktatás, és a magyar oktatás egésze, a fenntartói felügyeletet ellátó belügyminisztériumi tárcával együtt nem a szocialistáké. Ez így pontos. Ha valaki egyszer elolvassa ezt a beszélgetést, akkor ezt nem árt tudni.

Csizmár Gábor (MSZP): Én hat pontban foglaltam össze azt, amit személyes és kollektív kudarcként fogalmazhatunk meg. Tulajdonképpen az előzőkben mindegyikről volt szó, de úgy gondolom, hogy a másik felét is hozzá kell tenni. Az első, amit én az asztalnál ülők közös kudarcának érzek az, hogy nem sikerült stratégiai ágazattá emelni a közoktatást. Nem sikerült ennek a kormánynak se, és az előző kormánynak se. Elég régóta nem sikerül elfogadtatni a magyar politikai és gazdasági elittel azt a szemléletet, hogy ennek az országnak a jövője elsősorban a humán kapacitásokban van, és hogy az oktatásba történő beruházás minden bizonnyal hatékonyabb, mint egy elavult szerkezetű gazdaságba történő befektetés. Ezt a szemléletmódot nem tudtuk kiverelkedni.

A másik, ami már kevésbé közös, de még mindig valamelyest közös a kudarc, úgy fogalmazható meg, hogy stratégiai kérdésekben, nem sikerült politikai-szakmai konszenzusokat létrehozni. Különösen ilyennek tartom az iskolaszervezet ügyét, amit a szakma is és a politika is tíz év óta a szőnyeg alá söpörgeti. Hol utat engedve különböző iskolák képviselőinek, különböző szakmai orientációknak, hol másképpen értelmezve ugyanolyan mondatokat és intézkedéseket, de végső soron ebben az ügyben nem sikerült szakmai-politikai konszenzust létrehozni. Ennek még azért neki kellene futni, teljesen függetlenül a következő kormány politikai összetételétől, és a kormánykoalíció vagy nem koalíció, ill. ellenzék közötti matematikai arányoktól. Úgy gondolom, hogy egy sor probléma megelőzhető lenne, ha a közoktatás stratégiai szakmai kérdéseiben megkísérelnék a parlamenti politikai pártok konszenzust létrehozni. Mert akkor legalább szűkülne az a terep, ahol rendre újrakezdődik a problémák eltérő értelmezése és természetesen, a politikai szándékoknak, igényeknek megfelelő megfogalmazása. Valóban hiányzik az iskolaszervezet ügyében a konszenzus, és úgy látom, hogy mind a tartalmi irányítás, mind a képzési szintek, mind a finanszírozás, mind a tényleges iskolaszervezet között feszül egy ellentmondás. Tisztázatlanságok vannak az illesztési pontoknál.

Harmadik kudarcként én a forráscsökkenést írtam föl. Itt egy kicsit pontosítanék: a számomra rendelkezésre álló adatok, információk alapján úgy tudom, hogy a GDP '90 és '96 között folyamatosan csökkent, '92 és '96 között viszont a GDP-ből való részesedés aránya csökkent. Ez tehát azt jelenti, hogy a kettős csökkenés eredményeként ebben az időszakban valóban elég jelentős forrás távozott a közoktatásból. A GDP-ből való részesedés arányának a csökkenése azonban megállt a '97-es esztendőben, de kétségtelen, hogy e kettős csökkenés eredményeként nagyon alacsony szinten. Azt gondolom, hogy emiatt érezzük valamennyien úgy, hogy nagyon rossz a közoktatás anyagi feltételrendszere. '94 után is és '97-ben is volt valamelyes mértékű pedagógus reáljövedelem-növekedés. A statisztikai adatok legalábbis ezt mutatják. Kétségtelen, hogy egy óriási csökkenés után ez a kiinduló állapothoz képest még mindig negatív pontot jelent a reáljövedelemben. Tehát én a magam

részeről a forráskivonás mellett, vagy ezen belül a pedagógus real-jövedelem ilyen nagy arányú csökkenését is kudarcként élem meg. Tulajdonképpen az a kudarcként a jellegzetessége – és ebbe nyilvánvalóan nem lehet belenyugodni –, hogy nőtt a pedagógusok felé megfogalmazott szakmai követelményrendszer, elvárásrendszer, és eközben romlottak a munkafeltételeik, anyagi-egzisztenciális helyzetük. Ez azt is jelenti, hogy a társadalmi átlaghoz képest mind anyagi, mind szakmai értelemben sokkal nagyobb teher hárult a pedagógusokra.

A negyedik dolog, amit én kudarcként élek meg, az esélykülönbségek növekedése. Ez alatt a gyerekek tanulási esélyeinek különbözősége, az intézmények közötti esélyek különbsége, és a területi, a fenntartók közötti esélykülönbségek, tehát mind a három értendő. Valóban vitatható, hogy hogyan értékeljük: hogy ma a közoktatás leképezi, növeli, vagy csökkenti a társadalmi esély-különbségeket. Mert hogy nem az iskola termeli, ebben azt gondolom, hogy egyetértés lehet az asztalnál ülők között, de hogy hogyan értékeljük, hogy a közoktatás a már kialakult társadalmi polarizációt csak leképezi-e, növeli-e vagy csökkenti, abban már lehet eltérő a véleményünk. Az én benyomásom sokféle jelből adódóan az, hogy sajnálatos módon növeli. Tehát ezt a tendenciát mindenképpen szükséges megállítani. Millió egy olyan jel van, ami az iskolák átjárhatatlanságában, a családokra háruló iskoláztatási költségek növekedésében, és az ebből származó esélykülönbségek növekedésében tetten érhető. Én úgy gondolom, hogy meg kell állítani azokat a negatív – nem ebben a négy évben, hanem már korábban kialakult, de ebben a négy évben is zajló – folyamatokat, hogy a korai szelekció – és ebben Pokorni Zoltánnal egyetérttek – ne legyen ilyen nagy mértékű, ne legyenek zsákutcák a közoktatási intézményrendszerben, és ne legyen ilyen mértékű a lemorzsolódás.

A következő, gyakorlatilag utolsó előtti, amit emlitenék, nem is kudarcként, talán inkább nem megoldott feladatnak tekinthető. Ez a közoktatás szakmai infrastruktúrájának, szolgáltatásrendszerének, információs rendszerének a kérdése. Nem alakult ki az fajta szakmai háttér-szolgáltatás, infrastruktúra, mérési, értékelési technológia és módszertani rendszer, a minőségbiztosítás kultúrája és eszközrendszere, amit egy tartalmi modernizációhoz a kormányzat részéről segítségként mindenképpen hozzá kellene tennünk.

Az utolsó, amit Dobos Krisztinával egyetértve magam is problémának tartok, és némiképp személyes kudarcként is élem meg, hogy nem sikerült jelentős változást elérni a középiskola utáni képzés, a post-secondary képzés fejlesztésében. Azzal, hogy a felsőoktatásra bíztuk ezt az ügyet, nem oldottunk meg semmit. Ez egy rossz szabályozás volt. Meggyőződésemből akkor is ezt mondtam, de hajlottam a kompromisszumra. Utólag azt kell, hogy mondjam, hogy ez egy hibás döntés volt. Az egész post-secondary kérdést önállóan kellett volna kezelni, természetesen a felsőoktatás és a közoktatás kölcsönös érdekeltiségét megteremtve, illetve a nem iskolarendszerű képzéssel foglalkozó szervezetek érdekeltiségét is megteremtve. Hasonlóképpen ehhez, gondnak látom, hogy nem jutott elég energia a felnőttképzés fejlesztésére, és ebben a közoktatási szakképzési intézményrendszer érdekeltiségének megteremtésére. Mert egyébként létezik egy piaci felnőttképzés, csak az ott megjelenő források nem jelennek meg a közoktatási és a szakképzési intézményekben, máshol csapódnak le, holott ez forrást jelenthetne az intézményhálózat számára, készíttést jelenthetne a munkaerőpiac kívánalmaihoz való alkalmazkodásra, a szak-

mai struktúra-váltásra. Úgy gondolom, hogy ez a következő kormányzati ciklusban bármilyen színű kormány lesz, tennivalóként fogalmazható meg.

Horn Gábor (SZDSZ): Nehéz helyzetben érzem magam, mert egy csomó olyan állítás hangzott el eddig, amely nem állja meg a helyét, és amelyeknek a cáfolata nagyon hosszú időbe telne. Meg vagyok győződve arról, hogy nyolc-tíz év múlva, és pláne húsz év múlva azt fogják mondani, hogy a '94-'98-as időszak egy olyan jelentős és korszakos előrelépés volt a magyar közoktatásban, ami példa nélküli. Biztos vagyok abban, hogy ebben az időszakban a magyar közoktatás óriási lépést tett egy nyitottabb, demokratikusabb, gyerekközpontúbb iskolarendszer felé. Vagyis pontosan az ellenkezőjét gondolom annak, ami itt eddig elhangzott. Felvethetném azt is, hogy miért kell egy szakszervezetnek megítélni a pedagógiai programok minőségét, holott még el sem kezdtek működni, sőt még el sem fogadták őket. Felmerülhetne az is, hogy lehetne a NAT bevezetésének az eredményeit értékelni, amikor még csak 98 őszén kerül bevezetésre, de hagyjuk.

Amit én problémának látok az elmúlt négy évben, az egyrészt az idődimenzió. Tényleg jogosak azok a felvetések, amelyek azt mondják, hogy kevés idő volt bizonyos folyamatok végigvitelére. Én is úgy látom, hogy a minisztérium, a helyi önkormányzatok, és a pedagógusok bizonyos kérdésekben késésben voltak. Ennek vannak politikai okai is, hiszen egy '95-ben elfogadott alapidokumentumról évekig azt hitték a pedagógusok, hogy nem kell megcsinálni, és kétségtelen, hogy ezt elsősorban az ellenzéki pártok és a szakszervezetek sugallták. Egyetértek Szöllösi Istvánnal abban, hogy a törvények be nem tartása Magyarországon tényleg súlyos hiányosság, és éppen ezért húzódtak el a közoktatásban is olyan folyamatok, amikre jobban föl lehetett volna készülni.

Miközben én azok közé tartozom, akik a legkevésbé sem szeretik megkérdőjelezni az önkormányzati iskolafenntartást, én is úgy látom, hogy helyenként tényleg hiányzik a szakértelem. Kétségtelen, hogy a szakértelem minden kistélepülés szintjén nem is teremthető meg, valamilyen közös kistérségi megoldást kell kitalálni, mondjuk bizonyos gyerekszám alapján. Erre valóban nem volt megfelelő eszközünk. Az 1998-2002-es időszakra viszont már föl szeretnénk vállalni, hogy kistérségenként legyen legalább egy oktatásügyi irányítási szakember. Azzal viszont nehezen tudok mit kezdeni, ha valaki azt mondja, hogy a megyei közoktatási koncepciók nem működnek, mert hogy csak most készültek el, és így nehéz megítélni, hogy működnek vagy nem.

Természetesen én is problémának látom a pedagógusbérek ügyét. Nem egyszerűen azért, mert a pedagógusok keveset keresnek, hiszen ebben az országban nagyon sokan keresnek nagyon keveset. Az a helyzet, hogy itt egy gazdasági válság kezelése közepette ezernyi olyan társadalmi csoport van, amelyik legalább olyan rossz helyzetben van, mint a pedagógusok. A probléma az, hogy ha van egy reform, és nincs mellé odarendelve az anyagi érdekeltség, az megkérdőjelezi a reform sikerét. Tehát ezt látom igazán bajnak, és ezért gondolom azt, hogy azok a törekvéseink, amelyeket három éve próbálunk megvalósítani a művelődési tárcával, mindig kudarcot vallanak a gazdasági környezet adottságai miatt. Ezt én is komoly problémának látom. Némi pozitívum a dologban, hogy most talán sikerül bevezetni a minőségi bérpótlékot, amit egyébként már régen szeretnénk.

A sok negatívummal szemben ugyanakkor azt gondolom, hogy az utóbbi években fantasztikus szellemi energiák szabadultak föl a magyar közoktatásban. Tehát bármennyire nehéz helyzet volt, a pedagógusok az elmúlt két évben fantasztikus eredményeket hoztak létre. Megindult az összerendezése a '85-től elkezdődött innovációknak, végre volt forrás erre a célra, és az eredmények ma már elérhetők és hozzáférhetők. A hozzáférésnek még hiányzik az az eleme, hogy ne csak elolvasni tudja az ember, hanem megnézni és megtanulni is. Tehát hiába vannak ma már töménytelen mennyiségben fantasztikusan jó pedagógiai műhelyek, ezeknek az eredményei még nem mindenki számára elérhetők. Ennek az egyik oka valószínűleg a felsőoktatás és a pedagógusképzés elmaradt reformja.

Problemátikusnak látom a nyelvi képzés ügyét is. Nem annyira a NAT oldaláról, hanem inkább szakmai szempontból. Nem voltunk elég eredményesek a színvonalas nyelvtanári képzés megteremtésében. Talán ilyen szempontból is célszerű lenne a települési társulások nagyobb mértékű támogatása. Egyszerűen be kell látni, hogy nem lehet egy kis általános iskolába harminc gyereknek odavinni az informatikustól kezdve a nyelvtanárig mindenkit. Ez nem működik. Lehet, hogy erre olyan megoldás kell, ahol a tanár mozog. Nem kell feltétlenül iskolákat összevonni, de lehet közös iskolai feladatokban gondolkodni elsősorban kistérségi szinteken. Ez ma még nincs benne az önkormányzatok gondolkodásában. Ehhez volt impulzus a társulások pénzügyi támogatása. Ezt pozitív és előremutató dolognak gondolom, és itt komoly tartalékok vannak még a magyar közoktatásnak. Hiszen amikor azokat a felméréseket látjuk, hogy a kistéleplések diákjai le vannak maradva, nem csak pénzkérdésről van szó, hanem főként szakmai kérdésről. Ha nem tudom biztosítani helyben a szakmai feltételeket, akkor más típusú megoldásokat kell keresni, mint ahogy ezt a világ más részein is teszik.

Fontos az is, hogy a taneszközyegyzék még mindig nem készült el, miközben ez egy nagyon fontos szakmai dokumentum. Ezt én problemátikusnak tartom, mint ahogy azt is, hogy az iskolák nagyon rossz tárgyi feltételek között működnek. Tehát a következő ciklusban mindenképpen állami forrásokat kell majd arra fordítani, hogy javuljanak a tárgyi feltételek, mert itt nagyon jelentős a lemaradás. Egyébiránt a közoktatási törvénymódosításnak nagyon lényeges pozitívuma volt, hogy megfogalmazta végre a szakmai minimumokat. Megmondja, hogy mikor kötelező a csoportbontás, megmondja, hogy mit jelent az, hogy iskola. Hogy ezt betartják-e, az valóban probléma. A pedagógiai program minősítése helyett többek között az lehetne a szakszervezetek feladata, hogy kísérik figyelemmel a jogérvényesítést, hogy megvalósulnak-e a törvényben előírt dolgok iskolai és helyi szinten. Mert ha nem, akkor ezeket ki lehet kényszeríteni, ha kell, bírói úton, ha kell, a közigazgatási hivatalokon keresztül.

Elhangzott itt az is, hogy nincsen stratégia. Szerintem van stratégia, csak ezzel nem ért mindenki egyet. A stratégián lehet vitatkozni, de az, hogy nincs, az egyszerűen nem felel meg a valóságnak. Szerintem a '94-es kormányprogram egyértelmű stratégiát követett, tehát megmondta, hogy mit kell csinálni. Ezt a kormányprogramot a két koalíciós partner fölötti ügy lehet. Szerintem az oktatás ügye nem pártok fölötti ügy, ez egy pártpolitikai kérdés. Tapasztaltuk, hogy egy jobboldali kormánykoalíció egészen más oktatáspolitikát csinált, mint amelyet egy liberális-baloldali kormánykoalíció. Láttuk az előző négy évet, és látjuk ezt a négy évet is. Ez minőségi-

leg más. Lehet azt mondani, hogy az jobb volt, de hogy másmilyen, az biztos. Ezért én illúzióknak tartok minden pártok fölötti vagy pártok közötti megállapodást. Nagyon általános dolgokban meg lehet állapodni, de ezekben most is meg vagyunk állapodva. Ugyanakkor igen lényeges különbségek vannak egyes pártok oktatáspolitikái között, és ez nagyon fontos kérdés.

Ellentétben Dobos Krisztinával, az EU-jelentésből én azt olvasom ki, hogy a magyar társadalomnak az egyik legpozitívabban értékelt területe éppen a közoktatás. A nemzetközi visszajelzések mindenütt arról szólnak, hogy az a reform, ami az elmúlt négy évben Magyarországon történt példaértékű, sehol a kelet-európai régióban ilyen következetes reform nem valósult meg.

Educatio: Miután mindenki értékelte az előző ciklust, most azt kérdezném, hogy ki mit szeretne megvalósítani az oktatásban a következő ciklusban?

Horn Gábor (SZDSZ): A következő időszakban egyrészt folytatni kell azokat a folyamatokat, amelyeket elkezdtünk. Tehát elkerülhetetlennek tartom a középiskolai expanzió következetes folytatását, elkerülhetetlennek tartom a tartalmi modernizáció körülbelül 2000-ben történő kontrollálását. 2002-ig be szeretnénk fejezni, ha erre módunk lesz az informatikai fejlesztést, a Sulinet programot, amelybe akkorra az összes általános iskola bekapcsolódna, tehát létrejönne egy országos iskolai hálózat. Nagyon lényegesnek tartom az idegen nyelv oktatás fejlesztését nemcsak a tanulók, hanem a tanárok számára is, mert az európai csatlakozás szempontjából alapkérdés, hogy tudnak-e a pedagógusok idegen nyelvet. Ez a tanárképzésben tulajdonképpen már megoldott, hiszen nem lehet diplomát szerezni nyelvvizsga nélkül, de a középkorú tanárok számára még teljesen megoldatlan, hiszen nem beszélnek a pedagógusok idegen nyelvet, és ez óriási hátrány. Ugyancsak döntő jelentőségű a pedagógus-továbbképzés ügyének folytatása. Itt most kezdődik az akkreditációs folyamat, és azt gondolom, hogy körülbelül 2002-ig fejeződik be. Tehát reálisan a következő ciklus végére tudok elképzelni egy működőképes, mindenki számára megfelelő tanár-továbbképzési rendszert.

Azt gondolom, hogy finanszírozás-ügyben a jelenlegi keretek között maradva, tehát nem változtatva a finanszírozás alapkoncepcióján, meg kell oldani, hogy növekedni tudjanak a források a közoktatásban. Szeretném jelezni, hogy egyébként összességében tényleg nem rózsás a helyzet, azonban az tény, hogy '94-hez képest 50 %-ról majdnem 70 %-ra nőtt az állami részesedés a közoktatás finanszírozásában, és ez egyértelműen a települési esélyegyenlőtlenségekkel szemben ható tényező. Ezt kéne 80-85 %-ra fölvinni a következő ciklus végéig, tehát hogy a legrosszabb helyzetű településen is legyen egy ekkora állami részvétel.

Fontosnak tartom azt is, hogy a közoktatás tárgyi feltételeinek javítására állami források, célpénzek álljanak rendelkezésre, amelyeket megpályázhatnak a hátrányos helyzetű települések. Ez a következő időszak nagyon fontos feladata. Már beszéltünk a pedagógusok anyagi helyzetének javításáról. Én az önálló pedagógus bértáblát látom megoldásnak. Soha nem vetettük föl egyébként, hogy a pedagógus, ne legyen közalkalmazott, azt képviseltük, hogy a pedagógusoknak önálló bértáblára van szükségük, ami a közalkalmazotthoz képest szakmai bértáblát jelent, tehát olyat, amelybe be lehet építeni egy más típusú előmeneteli rendszert, a és a minőségi bérpótlékot. Elmondtuk már sok helyen, hogy szeretnénk megvalósítani, hogy 2002-ig a pedagógus bérek elérjék az egy főre jutó GDP szintje, ez most olyan 0,67 %-os szinten van. Tehát itt egy konkrét korrekciós pontot tűztünk ki.

Beszéltem már a helyi szintű oktatásirányítás kérdéséről, itt is nagyon határozott minőségi javulást szeretnénk elérni. A minőségbiztosítás területén a következő kormányra nagyon lényeges kihívás vár. Egyrészt ki kell alakítani az iskolákban a belső minősítési rendszert, másrészt pedig olyan elemeket kell beépíteni a rendszerbe, amelyek rendszeres monitor vizsgálatot tesznek lehetővé országos szinten. Ez egyébként kiválthatná a felvételit is.

Nagyon keveset beszéltünk eddig a szakképzésről. Én a kudarcok között említeném, hogy '94-ben azt vállaltuk, hogy a szakképzési intézményrendszer jelentős szerepet kap az aktív munkaerőpiaci eszközök felhasználásában, a felnőttképzésben és a továbbképzésekben. Ezt sajnos nem sikerült elérni, és ez elég súlyos problémákkal járt. Én egyébként korántsem látom olyan rossznak a szakképzés jelenlegi helyzetét, mint ahogy itt hallottunk. Bizonyos értelemben a szakképzés ma sokkal jobb helyzetben van, mint a közoktatás más területei. Van benne egy abszolút modern, működőképes rendszer, a világbanki program, ami lényegében a középiskolák nagyobbik hányadában már bizonyította a működőképességét. Ennek a továbbfejlesztése és terjesztése az aktuális feladat.

Fontosnak tartom, hogy az a demokrácia-program, ami a törvénnyel elkezdődött, és ami a diákjogi hálózat kialakításával folytatódott, érje el a pedagógusokat is. Nagyon lényeges elemnek tartom, hogy a tanári szakma is készüljön fel egy más típusú gondolkodásmódra, hogy a gyerekekkel másfajta viszonyt alakíthasson ki gyerekközpontúbb iskolák működtetése érdekében. Ebbe a kormányzatnak nincsen közvetlen beavatkozási lehetősége. Itt olyan szerepe lehet, hogy továbbképzési programokkal, kínálja meg őket, de ezt én meghatározó dolognak gondolom.

Az esélyegyenlőség kérdésében miközben fenntartom, hogy ennek érdekében soha olyan sokminden nem történt, mint éppen az elmúlt négy évben, belátom, hogy még nagyon komoly kihívások vannak, amelyeknek meg kell felelni. Beszéltünk már a kollégiumi hálózat további fejlesztéséről, ami döntő elem a középfok expanziójának érdekében. A szegénység iskolai szintű kezelésére tulajdonképpen jelenleg rendelkezésre áll – nem túl szerencsés megoldásként – a cigány felzárkóztatási normatíva. Azt gondolom, hogy ebből a hátrányos helyzetűek felzárkóztatására kell normatívát csinálni. Meg kell mondani, hogy milyen az az anyagi helyzet, ami után ez jár, és oda kell adni, a gyerekeknek függetlenül az etnikai származástól, tehát erre állami forrást kell biztosítani. Nagyjából ezek lennének a legfontosabb célkitűzéseink.

Pokorni Zoltán (FIDESZ): Kezdem a szakképzéssel, mert ez a terület mindig kimarad. A szakképzésben az Országos Képzési Jegyzék áttekintése és módosítása szükséges. Túl sok és elaprózódott rész-szakmák adják ma a képzési jegyzéket. A pusztán betanítást igénylő szakmák helyett valódi, tehát hosszú távon, több foglalkozáshoz alkalmazkodó szakma oktatására kell törekedni. Ez azt jelenti, hogy a mai 900 szakma helyett ennek fele, harmada az, ami reális. Strukturálni kell az OKJ-t. Egyes esetekben a szakmák túlzott alapkövetelményeket szabnak meg. Jó példa erre, hogy a sírkőfaragó ma érettségihez kötött szakma. Persze fontos, hogy az „itt nyugszik”-ot ne „k”-val írja valaki meg egy „t”-vel, de ha belegondolunk, azért az érettségi ehhez nem feltétlenül szükséges. Ez jól jelzi, hogy inkább a szakmai lobbik, és a szakoktató lobbik töltötték föl az OKJ-t, tehát nem a működő piachoz, nem a gyerekek jövőjét szem előtt tartva alakult ki, hanem sokkal inkább az oktatók mai helyzetéhez alkalmazkodva. A világbanki iskolák persze ígéretesek, csak éppen az nem látszik, hogy pontosan milyen szakmát is fognak oktatni, és miből fogják

ezt finanszírozni. Ez lehet egy nagyon jó elképzelés, de még nincs befejezve, ezért én kevésbé vagyok optimista.

Az oktatásfinanszírozásban a FIDESZ a tanulólétszám alapú finanszírozás megtartása mellett van. Módosítani kell azonban azokat a garanciákat, amelyeket ma a törvény tartalmaz. A folyó évben felmerülő tényleges költségek 80 %-át kell garantálni a települési önkormányzatok számára. Ne legyen több, mint 20 % a saját forrás. A központi forrásból származó összegeket növelni kell, ha egyszer látjuk, hogy az a gond, hogy széthúz, és minőségében differenciálttá válik az iskola-rendszer. Vannak olyan képzési és nevelési feladatok, amelyeket az önkormányzati törvény blokkfinanszírozásának elvét föladva, kötött normatívaként kell eljuttatni az iskolákhoz. Ilyenek ma is léteznek: a nemzetiségi normatíva, a könyvtári normatíva. Azonban úgy látjuk, hogy a nevelési feladatok olyan mértékben szorultak vissza az elmúlt években az iskolák életében, hogy jószerivel csak egy képzés-központú, ismeretközpontú pedagógia jelenik meg az intézményekben. Ezért ezeket a tanórán kívüli nevelést finanszírozó normatívákat, napközi, kollégium, gyerekek közösségét segítő pedagógus, sportkör, és így tovább, kötött normatívaként kell biztosítani. Erre a következő három-négy évben mindenképpen szükség van válságkezelési céllal.

Említettem a nevelési feladatok visszaszorulását, ez a Nemzeti alaptanterv ilyen irányú felülvizsgálatát is megköveteli. Ezeknek a céloknak a megfogalmazása nagyon nehéz, és alkalmanként ideológiai vitákra is alkalmat ad, de azt gondolom, hogy ezzel együtt elengedhetetlen a nem egyházi fenntartású, tehát önkormányzati iskolákban oktatott „erkölcstan” végiggondolása.

A pedagógusbér ugrásszerű növelésére – bár indokolt lenne – nem látunk lehetőséget, de a tendencia megfordítására igen. Tehát a következő kormányzati ciklusban, évente nyolc-tíz százalékos reálbér-növekedést kell elérni. Ez az, ami ma vállalhatónak tűnik. Ha ez a perspektívát nyújtó bérnövekedés elindul, csak akkor fejtheti ki a hatását a sokat emlegetett minőségi bérezés, mert ennek hiányában több kárt okozunk vele, mint hasznot.

A pedagógus-továbbképzésben a sokat emlegetett pedagógus szakvizsga, véleményünk szerint, nem lehet kötelező, nem lehet az alkalmazás feltétele. A szakvizsga tartalmát posztgraduális képzéssé, doktori, vagy annak megfelelő szintű képzéssé kell emelni. Ugyanakkor a szakvizsga letétele az önálló pedagógus bértáblában igen jelentős jövedelem emelkedéssel kell, hogy járjon. Kötelezővé tehető azonban a pedagógus-továbbképzésben való részvétel. Ennek valóban egy jóval szabadabb, széles kínálati palettáról választható, tartalmában nem központilag szabályozott, szolgáltató jellegű továbbképzésnek kell lennie. S ez már lehet alkalmazási feltétel.

A minőségbiztosítás és értékelés rendszere hiányzik. Ez az, amire – mint említettem – a tankerületi oktatási központok kísérlete irányult, és ez volt az, amit nem voltak képesek megoldani a pedagógiai intézetek az elmúlt években. Négy szint kiépítése szükséges: az intézmények önértékelése, amihez központi forrás segítségével modelleket, mintákat kell biztosítani. A feladat az, hogy előírjuk, minden iskolának legyen valamilyen értékelési rendszere, amit maga választ. A második az önkormányzati fenntartói szint, ahol az intézményvezetőkkel közösen kell kialakítani az önkormányzati szintű értékelés rendjét. A harmadik szint: dekoncentrált szervezetek létrehozása megyénként, ami a gyakorlatban értékelési- és vizsgaközpontok fölállítását jelenti. A negyedik pedig egy olyasfajta országos monitor, amely egy-egy

nevelési problémával, vagy képzési problémával is foglalkozhat, de gyakorlatilag két évente megismételt központi finanszírozott monitor-vizsgálatot jelent.

A tizenhét éves korig tartó tankötelezettség törvényi előírása több ponton szükségessé teszi a NAT módosítását, és szükségessé teszi a kerettantervek megalkotását is. A Nemzeti alaptanterv tizenkét évfolyamra való bővítésére van szükség és az érettségivel záródó képzési típusoknak ill. az iskolatípusoknak megfelelően, három különböző képzési célú kerettanterv kidolgozására. Ezekről a kerettantervekről reméljük azt, hogy konszolidálható az a verseny, ami a lefelé terjeszkedő gimnáziumok, és a gyereklétszám miatt kiszolgáltatott helyzetben lévő általános iskolák között zajlik. Azaz: korlátok közé szeretnénk szorítani a gimnáziumi pedagógia korai életkorra történő exportját. Ne tehesse meg egy hat- vagy nyolcosztályos gimnázium, hogy tíz-tizenkét éves gyerekekre önti a gimnáziumi pedagógiát.

A másik, ezzel összefüggő probléma a marginalizálódó társadalmi csoportokhoz tartozó gyerekek gondja. A 18 éves korig tartó tankötelezettség esetében ezek a gondok intézményi kezelést kívánnak. Ma a gyerekek 15-20 %-a értékesíthető végzettség nélkül kerül ki az iskolákból. A probléma megoldásának három szintje van: iskolaelőkészítés speciálisan ezeknek a társadalmi csoportoknak, és humanizált elemi képzés, nem pedig verseny jellegű, ismeretcentrikus pedagógia. De mindenképpen megjelenik a középfoknál egy nagy tömegű, jelentős hátrányokkal rendelkező gyerekcsoport, akiknek a problémáira az integrált képzés kínálkozik, mint megoldás. Ehhez azonban jóval alacsonyabb osztálylétszámok, egyéni képzési programok, kiemelkedően magas pedagógus bérek kellenek. Ez csak nagyon kevés helyen biztosítható, ezért szükséges egy plusz év, egy megerősítő, szocializáló év finanszírozása is, elkerülendő, hogy ezek az iskolák gettóvá, a „hülyék iskolájává” váljanak, tehát hogy elmélyítsük a hátrányokat. Föl kell készülni arra, hogy az önkormányzatok, ezeknek a gyerekeknek egy új iskolatípust hoznak létre. Ez valóban járhat olyan hatással, hogy elmélyítik a hátrányokat. Mégis azt gondolom, hogy ennek az enyhítésére, és nem ennek az iskolatípusnak a szétverésére kell törekedni, lásd a speciális szakiskolák '92 és '96 közötti történetét.

A Nemzeti alaptanterv módosításának a kérdése: a műveltségterület és a tantárgyak ügye. Az ezredforduló után át kell tekinteni, hogy hol találták meg a helyüket a hagyományos tantárgyi struktúrában az új műveltségi elemek, és vissza kell térni a tartalmi irányítás keretében a tantárgyi struktúrához. Elfogadható, hogy van egy integrációs időszak a magyar közoktatásban, amikor beépülnek a tantárgystruktúrába az új, modern, eddig a közoktatásban nem létező műveltségelemek, de hosszútávon veszélyes, ha a tantárgyi struktúrát föllazítjuk a műveltségterülettel, mert a műveltségterületeken alapuló tartalmi szabályozás szétzilálja az iskolák mindennapi életét.

A fő feladat az, hogy ne négyéves programokat alkossunk. Meg kell változtatni ezt az oktatáspolitikai libikókát, hiszen ez a legnagyobb, a leglassabban mozdítható ágazat, és nyilván sokan úgy gondoljuk, hogy a legfontosabb ágazat is. Ezért itt egyensúlyi politikára van szükség, ami a pártok közötti egyensúly vagy politikai megállapodás kialakítását jelenti, illetve jelenti az oktatásban érintett szintek közötti egyensúlyok kialakítását is. Nem újraállamosításra van szükség minisztériumi központtal, de nem is az intézményi szintű, a totális szétaprózottság állapotára, hanem ilyen értelemben is egyensúlyi politikára, ami azt jelenti, hogy az intézményi szinttel és az önkormányzati szinttel szemben, egy minőségbiztosítással, értékelés-

sel foglalkozó szakmai ellensúlyt kell teremteni. A következő négy-nyolc évben följebb kell hozni az oktatáspolitikai döntések súlypontját az intézményi és önkormányzati szintről megyei szintre. Ez egy olyan oktatáspolitikai cél, ami nem a Nemzeti alaptanterv totális szétverését, hanem kiegészítését, és az egyensúlyok, ill. ellensúlyok létrehozását szolgálja. Bizom abban, hogy ez ügyben létrehozható a teljes konszenzus, és egy megállapodásos politika a legfontosabb szereplőkkel.

Csizmár Gábor (MSZP): A következő négy esztendőben a szocialista párt két fő célt fogalmazott meg a tennivalók számbavételekor. Az első, az esélykülönbségekből adódó hátrányok csökkentése, a másik pedig a szakképzési rendszernek a gazdasághoz való szorosabb illesztése. Ehhez kapcsolódóan a szlogenként ismert, egy életen át való tanulás feltételrendszerének biztosítása. E két cél tennivalók sorát határozza meg. Ehhez társul még kettő, ami a feltételrendszerre vonatkozik, mert ezek a törekvések nyilván vágyálmok maradnak, hogyha nem biztosítunk bizonyos garanciákat. Az egyik a közoktatásban a megkezdett modernizációs folyamatok továbbvitele, két jelentős különbséggel: az egyik, hogy az irányításnak képesnek kell lennie a gyakorlat által felvetett, feltárt, kihordott problémák lényegesen gyorsabb lereagálására. A központi irányításnak elsősorban a feltételek megteremtésével, a szakmai segítségnyújtás megszervezésével kell a jövőben foglalkoznia. A másik ilyen feltétel, pedagógusok anyagi helyzetének érzékelhető változtatása.

Ami az esélyegyenlőség, vagy az esélyek közelítése érdekében megfogalmazott tennivalókat illeti: tizenhárom olyan pont van, amiről úgy gondoljuk, hogy hitelt ad ennek a törekvésnek. Néhányat említenék ebből. Az első ilyen az, hogy az oktatás folyamatát tizenkét évfolyamra kell megtervezni. A tizenkét éves iskolázás egészét átfogó folyamattervek, pedagógiai programok, iskolaszervezési megoldások kidolgozását, beüzemelését, mi kulcskérdésnek tartjuk pontosan azért, hogy megszűnjön a pályaválasztásnak, a korai kiválasztódásnak az a fajta lefelé szorítása, ami spontán módon alakult ki. Ide tartozik az átjárhatóság biztosítása. A NAT kezdő szakasz utáni kétévenkénti illeszkedési pontjait fontosnak tartjuk értékelési, minősítési eljárásokkal megerősíteni, illetve olyan tanügyigazgatási, finanszírozási modellekkel kívánjuk az átjárhatóságot segíteni, ami iskolaváltáskor lehetővé teszi a viszonylag gyors alkalmazkodást az új intézményhez. Szintén az esélyek közelítése érdekében azt gondoljuk, hogy a kezdő első hat évfolyamos szakaszt a prioritások tekintetében legelőre kell helyezni, mert az alapkészségek kialakulásának időszakában indul meg az esélyek széttartása. Ebben a szakaszban lehet biztosítani a felnövekvő generációk számára mindazoknak az alapkészségeknek, rutinoknak, tanulási technikáknak az elsajátítását, amivel lehetőséggé válik a további iskolázás. Úgy gondoljuk, hogy ezzel nagyon sokat lehet tenni az esélyek közelítése érdekében. Ezzel párhuzamosan fontosnak tartjuk a középfokú képzési kínálat bővítését is. Vagyis a mi törekvésünk nem mond ellent a középfok expanziójának, pusztán azt jelenti, hogy mind a finanszírozásban, mind a pedagógus bérezésben az alapozó szakaszt szeretnénk megerősíteni.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a fejlesztési források, és egyáltalán a források elosztásában, az érdekeltségi mechanizmusokban az intézmények ösztönözve legyenek a differenciált pedagógia kultúrájának, módszertanának alkalmazására, a differenciált tanulás-szervezési metodika alkalmazására. Ez kicsit rímel arra, amit Pokorni Zoltán más megközelítésben említett, hogy az intézményrendszeren belül kell tudni kezelni a lecsúszásokat, lemorzsolódásokat. Erre csak egy olyan iskola

képes, amely belül differenciáltan alkalmazkodik a gyerekekhez, vagyis fordítva ülünk a lóra: nem a gyerekeknek kell az iskolai szolgáltatásokhoz alkalmazkodnia, hanem az iskolának kell a gyermekösszetételhez, adottságrendszerhez alkalmazkodnia a maga pedagógiai kultúrájával, eszközrendszerével.

Ezek természetesen csak vágyálmok, ha nem jelennek meg a pedagógusok bérezésében, óraszámokkal való variálásban, finanszírozásban. Mi is fontosnak tartjuk a kollégiumi intézményhálózat továbbfejlesztését. Három elemét ennek különösen: egyfelől a férőhelyek számának növelését, másfelől a kollégiumi fenntartók érdekeltiségének a rendezését – merthogy ma igazából nem érdekeltek –, harmadrészt pedig az egész kollégiumi szakmai tevékenység fejlesztését, bizonyos értelemben a szakkollégiumok kialakulását, egyáltalán, a kollégiumi pedagógiai kultúra fejlesztését.

Valóban nagy probléma a leszakadók, lemorzsolódók helyzetének kezelése. Mi nem tartjuk lehetetlennek a „második esély” iskoláinak kialakulását a rendszerben, de abban Pokorni Zoltánnak teljesen igaza van, hogy ez abból a szempontból veszélyes, hogy ha a korai szegregáció mechanizmusai működnek, akkor ez nem „második esély” felé, hanem az „elfekvő” típusú megoldások felé vezet. Úgy gondoljuk, hogy jogilag tisztázni, és szakmailag segíteni, a finanszírozásban pedig elismerni kell az iskola szocializációs szerepkörét. Ennek minden elemében, tehát a gyermek- és ifjúságvédelemben, az egészséges életmód és a tömegsport vonatkozásában, erősíteni kell az iskolai egészségvédelem, mentálhigiéne szerepkörét, a bűnmegelőzésben kialakult szerepkörét. Ezeket egyelőre csak tudomásul vesszük, mint funkciókat. De ezeket jogilag tisztázni kell, a finanszírozásban el kell ismerni, és szakmai segítséget kell a megoldáshoz nyújtani.

Úgy gondoljuk, hogy az esélyegyenlőséget jelentősen segíthetné az iskolai könyvtárfejlesztésnek az a módja, hogy az iskolai könyvtárak helyi könyv-információ-médiatárként üzemeljenek, lehetővé téve azon információ-hordozókhoz való hozzáférést, ami egyébként a családok vagyoni helyzetén múlik. Nem tartjuk lehetetlennek a kistérségi taneszköz-társulások létrehozását. Egyébként a kistérségi szakmai együttműködések megerősítése a mi céljainkkal is szinkronban van.

Még a felnőttképzést szeretném megemlíteni az esélyegyenlőség megteremtése érdekében. Ahhoz, hogy kialakuljon egy meglehetősen kiterjedt felnőttképzési rendszer, azt el kell ismerni munkaügyi szabályokkal, adószabályokkal, ösztönözni kell a szociális ellátó, munkanélküli ellátó rendszerekben, és nem tartjuk kizártnak egy mindenki számára hozzáférhető tandíj-hitel intézménynek a kialakulását sem. Az informatikai oktatás és a nyelvoktatás szerintünk is szakmai fejlesztést igényelne. A nyelvoktatás jelentős szakmai reformra szorul az eredményesség érdekében. Az informatika tekintetében én azt gondolom, hogy a Sulinet program mellett, tömegessé kellene tenni egy informatikai alapképzést. Ez ma még nem jelenik meg a közoktatásban.

Természetesen, mi is szükségesnek tartjuk a NAT felülvizsgálatát amellet, hogy erre 1999-re vonatkozóan törvényi előírás van. A most létrehozott helyi pedagógiai programok és tantervek nyilván a kiindulási pontot jelentik, és természetes elvárás, hogy az időközben tizenkét évfolyamosra növekedett tankötelezettséghez alkalmazkodjon a NAT. Itt egy sor olyan, már most felvetődött probléma van, amellyel ennek a felülvizsgálatnak kalkulálnia kell.

Ahogy korábban említettem, jelentős változást kívánunk elérni a szakmai szolgáltatás, segítségnyújtás, szakmai információs rendszer fejlesztésében. Magunk is fontosnak tartjuk az intézményi munkát segítő értékelési, mérési vizsgaközpontok létrehozását. Ez nem feltétlenül megyei struktúrát jelent, lehet, hogy ez regionális megoldásban is elegendő.

Ami a szakképzést illeti, ott valóban egy szakmacsoportos, eurokonform országos képzési jegyzékre lenne szükség. Itt ismételtten említeném, hogy mi kulcskérdésnek tartjuk a post-secondary képzés fejlesztését, közösen a felsőoktatással, és a szakképzésben növelni kívánjuk a gazdaság szereplőinek érdekeltségét.

Ami a feltételrendszert illeti, a mi szándékunk nagyjából egybevágnak más törekvésekkel. Tisztázni kell a pedagógusok jogállását és feladatkörét, mert ez ma meglehetősen homályos, és a pedagógus bérek növekedésében reálisnak tartjuk az egy főre jutó GDP elérését. Fontosnak tartjuk a minőségi munka bérben való elismerését is. Ami a fejlesztési pénzeket illeti, úgy gondoljuk, hogy szükség van a konkrét szakmai követelményekhez való rendelésükre, és szükség van arra, hogy a nyilvánosság kontrollálja, ellenőrizze ezeknek a fejlesztési pénzeknek a felhasználását, azért, hogy a hatékonyság minősíthető legyen.

Csatlakoznék azok sorába, akik azt mondják, hogy a pedagógus-továbbképzést és a pedagógus képzést kiemelt jelentőségűnek tartják. Ami a képzést illeti jó lenne, ha a következő négy évben nem követné, hanem megelőznél a modernizációs folyamatokat. Ami a továbbképzést illeti, ott fontosnak tartjuk, hogy az erre biztosított források átláthatóbb, világosabb szisztémában kerüljenek az intézményekhez.

Dobos Krisztina (MDF): Úgy gondolom, hogy a következő négy év kormányának az lesz a feladata, hogy rendet legyen. Tudom, hogy ez rossz benyomást tesz, de mégis azt hiszem, hogy ez a legfontosabb. Végre egységesen át kell tekinteni az iskolaszervezetet, a tantervi szabályozást és a kötelező iskoláztatás időtartamát. Ennek egységben kell lennie. Ha ezt egy közoktatás-fejlesztési koncepcióban, vagy akár törvényben nem szabályozzuk, akkor további zűrök lesznek. Meg kell határozni az egyes iskolatípusoknak a feladatrendszerét, beleértve a kollégiumokat, beleértve a speciális szakképzést, vagy a speciális iskolákat is – hiszen nagyon sokféle iskolára van szükség –, és beleértve mindazokat az intézményeket, amelyek nem iskolák, hanem a közoktatást segítő szolgáltató intézmények, kutató intézmények, és irányítási intézmények. Ki kell alakítani egy jól átlátható szabályozási rendszert. A szabályozási rendszer egyik eleme lehet a kerettanterv, ami a '93-as közoktatási törvényben szerepelt. A kerettantervekhez illeszkedniük kell a tankönyveknek és taneszközöknek.

A szabályozási rendszer részei a fejlesztési célok is. Egyre kevésbé hiszem, hogy csak pályázati formában lehet finanszírozni a fejlesztéseket. Át kell gondolni, hogy melyek azok a közoktatás számára fontos feladatok, amelyeket pályázati rendszerben finanszírozva lehet megoldani, és melyek azok, amelyek kitűzött feladatok a közoktatás számára, és el kell végeztetni őket. Ki kell alakítani egy olyan feltételrendszert biztosító intézményhálózatot, amiben benne van a pedagógiai szolgáltatás, és itt a szolgáltatás alatt nem csak a tanácsadást, hanem a szolgáltatások teljes körét értem. Nagyon szép az Internet program, de hogyha ez nem részesül kellő pedagógiai támogatottságban, akkor nem lesz eredménye.

A következő feladat – amit mi úgy fogalmaztunk meg, hogy a nevelés funkciójának a visszaállítása, vagy legalábbis megfelelő megbecsülése – azt jelenti, hogy olyan nevelési feladatok kerülnek folyamatosan előtérbe, amelyekre jelen pillanatban nem adunk választ: környezetvédelmi szemlélet, egészségnevelés, vállalkozási ismereteknek az eljuttatása. Minden fiatal számára legyen ez elérhető, akár érettségizett akár nem érettségizett. A közoktatásban ehhez megfelelő háttér szükségeltetik. Kutatásokra, külföldi programok átvételére és adaptálására és szakmai tanácsadásra van szükség.

A következő fontos feladatnak tartom a pedagógusok helyzetének a rendezését. Ennek az egyik legfontosabb eleme a bér, a másik pedig, hogy a pedagógus életkörülményei olyanok legyenek, ami alapján elvárhatók a többlet-feladatok, elvárható az, hogy folyamatosan újabb és újabb feladatot kap, mert erre biztosítva vannak, legalábbis részben, a feltételek. Ebben különösen kiemelt szerepe lenne annak, hogy regionális különbségek vannak. Tehát egészen más a költsége egy kistelepülésen, a várostól ötven kilométerre élő tanárnak, mint annak, aki a fővárosban él. Mert ugyanahhoz az információhoz való jutásnak a költsége mondjuk egy az öthöz vagy egy a tízhez. Ezt valahogyan figyelembe kell venni. Ki kell dolgozni ennek a technikáját. Azt gondolom, hogy ha a közoktatási fejlesztési stratégia a regionalitásra figyelni fog, akkor erre is tekintettel kell lennie.

A negyedik pont az iskolák technikai felszereltségének a javítása. Nem tudom, hogy hogyan lehetne taneszközben regionális szövetségeket létrehozni, mert ugyanazt a kitömött madarat nem hiszem, hogy három iskola vagy négy iskola tudja egyszerre használni. Az én tapasztalataim szerint – elég sok iskolában jártam mostanában – borzasztó nagyok a különbségek az iskolák felszereltsége tekintetében. Nem abszolutizálnám a felszereltséget, de rendkívül fontos.

A közoktatás fejlesztésében a feladatok közé sorolnám a médiák szerepének a növelését. Úgy gondolom, hogy nemcsak a közszolgálati, hanem más médiák is rendkívüli segítséget nyújthatnának azokban a programokban, amelyekben mindannyiunk szerint elmaradás van. Például a nyelvtanítás tekintetében, és még sok más területen.

Engem nem tudott ez a négy év meggyőzni arról, hogy a normatív finanszírozásban működő közoktatási rendszer jobb, mint az a rendszer, amelyben az állami felelősségvállalás egyértelműbb, ahol a központi költségvetés fedezi a közalkalmazottak bérét, és azoknak a járulékát, az intézmény fenntartását pedig fedezi az intézmény fenntartója. A plusz feladatokra és fejlesztésekre pedig, mind a két forrásból juthatna lehetőség.

Vannak olyan új formák, amelyek jelen pillanatban nem működnek, vagy nem igazán jól működnek, mint például a post-secondary képzés. Miközben azt mondjuk, hogy a felsőoktatással közösen kell működtetni, a felsőoktatás nem kap egy fillért sem, ha post-secondary képzést végez. Vagy itt van a felnőttoktatás kérdése. Ezek mind olyan intézményi, ill. strukturális formák, amelyek nincsenek beépítve a jelenlegi közoktatási rendszerbe. Azt gondolom, ezt be kell építeni. Az lenne jó, ha együtt lehetne áttekinteni a közoktatást, a köztes formákat és a felsőoktatást. Akkor létrejöhetne egy közös stratégia.

Szöllősi Istvánné (PSZ): Most, hogy végighallgattam a négy párt jövőbeli terveit, azt gondoltam magamban, hogy baj van, de hát mit tegyek. Az elmúlt kilenc év nem azt bizonyítja, hogy úgy szokott lenni, ahogy a pártok ígérik. A szakszervezeteknek bőven marad tennivalójuk. Az a benyomásom, hogy nem működik a kommunikáció a szabad demokraták pártjában, mert jöllehet, Horn Gábor képviselő Úr nem mondta, hogy a közalkalmazottiságot likvidálni kell az oktatásügyből, de az Önök minisztere szokta volt a következő mondatot mondani: „A két háború között volt szokásban, hogy az akkori közalkalmazottak előmeneteli rendszerét a kopásvédő sebességével egyenes arányban mérték.” Ha az idézet nem pontos, akkor elnézést kérek. Ebből az én értelmezésemben az következik, hogy bizony a pedagógusok közalkalmazottisága megkérdőjeleződik. Ugyancsak Önök, szabaddemokraták jegyzik azt a közoktatási távlati fejlesztési stratégiát, amelyben hosszú távon igenis a pedagógusok közalkalmazotti státusból való kivétele szerepel. Tehát ezeket nem én találtam ki, én nem tudok ilyeneket kitalálni.

Ha az emlékeim nem csálnak, megvannak a jegyzőkönyvek arra vonatkozóan, ami a jelenleg hatályos közoktatási törvény vitája kapcsán a szakszervezetek részéről elhangzott. Ez elhangzott már akkor is, amikor a Magyar Demokrata Fórumé volt a tárca, nevezetesen, hogy egy önálló fejezetben tisztázni kell a pedagógusok jogállását. Tehát ez a válasz arra a kérdésre, hogy mi mit várunk az elkövetkező kormánytól. Nem elfogadható, hogy hosszú évek óta az a gyakorlat, hogy a pedagógus jogi státusát tekintve közalkalmazott, ugyanakkor a bérét helyben kell kialkudnia, vagy vigye a problémáját a bíróság elé. Ez nonszensz. Ha a parlamenti képviselőkkel csinálnák ezt, nagyon meg lennének sértődve. Tehát úgy gondolom, hogy a jogi státusuknak megfelelő bérfinanszírozási rendszert kell biztosítani a pedagógusoknak. Nemcsak az a baj, hogy keveset keresnek, hanem az a baj, hogy ehhez olyan gyakorlat társult, hogy akár két éven keresztül se kapják meg a jogos fizetésüket. Ez a nagyobbik baj. Azt gondolom, hogy egy három elemű bérrendszer kialakításán kéne dolgozni. Ez azt jelenti, hogy a közalkalmazotti bérminimum – amely megilletne minden közalkalmazottat egységesen – mellé mindenképpen szükséges lenne egy pedagógusokra vonatkozó bérsáv. Majd amikor ez megvan, akkor lehet a minőségi bérpótlékról beszélni. De a pedagógusok bérelmaradását ezzel a minőségi bérpótlékkal és az egyébként teljesen kétséges odaítélési mechanizmussal helyettesíteni, azt gondolom, nem lehet.

A harmadik ide kapcsolódó dolog a finanszírozás eddigi rendszerének a korrekciója. Kéremszépen, ha ebben a garanciális elemek nem kerülnek megerősítésre, akkor lehet itt mindenfélét mondani a pedagógusok bérhelyzetének javításáról, de az önkormányzati fenntartású intézmények munkáltatóként kezdenek viselkedni és ezt a kérdést nem oldják meg. Tehát az alapberek radikális feljavítása mellett azok kifizetésének törvényes garanciájára is nagyobb figyelmet kell fordítani, illetve nagyobb érzékenységet kell mutatni.

Az alapberek radikális emelését nem tudom megkerülni, mert ez fontos elvárás. Minden ellenkező híresztelés ellenére elmondom, hogy a pedagógusoknak nincs még négy év kitartásuk arra, hogy majd megvárják, hogy mi lesz. Mindenfajta türelmük elfogyott. Ezt sokféle okra vissza lehet vezetni. Lehet Bokros-csomagot mondani, lehet mást itt, de meggyőződésem, hogy ehhez a jelenlegi finanszírozási rendszer is hozzájárult. Lehet ma a béreket nem kiadni. Budapest ékes példa erre. Ott a 16 %-os bérmegállapodás, és a hét százalékos dologi, tartalmazza a törvény.

Ők viszont úgy döntenek, hogy ebből csak tizennégyet, meg négyet adnak ki. Ugyanez történik most Debrecenben is. Ezt ma meg lehet csinálni. A béreket ki kell fizetni, azért az emberek megdolgoztak. Ha ezen a következő kormány nem tud változtatni, akkor biztos, hogy a szakszervezetekkel megint gond lesz. Egyébként nem muszáj minket szeretni, sőt, nem is kell.

Én nem tulajdonítanék túl nagy jelentőséget a Fehér Könyv megállapításainak. Mert hát onnan úgy látszik. Egyetértek viszont Krisztinával abban, hogy a jövőben a helyi értékelésnek, az itthoni magyar értékelésnek sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni. Tehát folyamatosan vizsgálni kell, hogy hogyan élnek meg a munkavállalók azt, ami a magyar közoktatásban zajlik. A pártok teljesen kisajátították maguknak ezt a kérdést. Ide tartozónak érzem a Nemzeti alaptanterv folyamatos korrekcióját is. Nem azért, mert a törvény ezt előírja, hanem azért, mert nem lehet idegen nyelvi oktatásról beszélni úgy, hogy közben az alapvizsgában egy idegen nyelvi szerepel, aztán az az egy sem kötelező, mert választható vagy az informatika, vagy a nyelv. Ezek után nem gondolnám, hogy különösebben keresett lesz az a tudás, amit a magyar munkaerő majd nyugaton kínál.

Felírtam magamnak, ezt minden évben felírom, most aztán már nagyon időszerű: a törvényeknek megfelelő érdekegyeztetés. Magyarországon szokás a törvényt nem betartani, de szokás ez kormányzati oldalról is. Csak fenntartásokkal valósult meg az egyetértés, nagyon keserves egyeztetés után az Internet programra vonatkozóan. Egyáltalán nem tárgyalta semmilyen érdekegyeztetés a mindenkori éves költségvetéseket, ebben a normatívákat, a bérrendszert, vagy a NAT bevezetésének lehetséges módját. Olyan kérdésekben kétségtelenül volt egyetértés, mint az óvodai nevelési program, vagy a fogyatékosok oktatásával kapcsolatos rendelet, a taneszközzé nyilvánítás, és még néhány, a nagy kérdéshez képest biztos, hogy kisebb jelentőséggel bíró kérdés. Abszolút nem volt egyetértés a továbbképzési rendeletről, a funkcionális taneszközlístől illetően és más egyéb kérdésekben. Azt gondolom, hogy az érdekegyeztetésnek ezt a gyakorlatát nem lehet folytatni. Nem kommunikálnak a kormányzó pártok a szakszervezetekkel. Én nagyon szeretném, ha mindazoknál a feladatoknál, amiket itt felsoroltak a mindenkori kormányzat nem úgy közelítené meg a szakszervezeteket, mint akit hivatalból utálnia kell, hanem úgy, hogy tudomásul venné, hogy a törvényekben egyeztetési kötelezettségek vannak előírva. Néhol az egyeztetések helyett megállapodási kényszert kellene törvénybe iktatni, és a be nem tartás jogi konzekvenciáját. Ha idáig eljutunk, meggyőződésem, hogy sokkal, de sokkal nagyobb egyetértés lesz a kormányzó pártok és a szakszervezetek között, és lehet, hogy ez a közoktatás javára válik.

Molnár Péter (PDSZ): Nagyon nehéz lenne kasszát csinálni az elmúlt négy évről abban a tekintetben, hogy hány megállapodás jött létre a szakszervezetek és kormányzat között, vagy hány ágazati megállapodást tudunk tető alá hozni. Én nem hiszem, hogy ennek a kasszának feltétlenül, és egyértelműen az lenne a vége, hogy a szakszervezeti alkalmatlanság volt ennek az oka. A másik, amit szeretnék elmondani, hogy olyan súlyú ügyekről beszéltünk itt, amelyeknek a kifejtése lényegesen időigényesebb. Tehát nem minden esetben volt mód arra kifejtünk, hogy mi miért problematikus, még ha a céllal egyet is értünk, milyen dilemmákkal kellene szembenézni a végrehajtás során.

Az oktatásban nem nagyon van olyan ügy, amikor ne négy törvényt kéne egyszerre látni: az önkormányzatit, a közalkalmazottit, az államháztartásit és a közoktatási törvényt. Ha nincs mind a négy a szemünk előtt, akkor következnek be a hibák. Én a jövőtől azt várom, hogy ez a törvényi háló, mindig egyszerre legyen jelen. Rendkívül nehéz például a minőségi elemeken alapuló bérrendezést megvalósítani a jelenlegi jogszabályi körülmények között. A pedagógusok is azért tartják aggályosnak a minőségi pótlékot, mert látják, hogy a jelenlegi jogszabályi körülmények között ez mivé torzulhat. Ha az a kérdés, hogy mi mit várunk a következő négy évtől, akkor én elsősorban azt várnám, hogy bárki kerüljön is kormányzati helyzetbe az elhangzott ígéretek tartása érdekében. Ez nagyon fontos. Az elmúlt négy évben ugyanis itt azért volt egy beteljesületlen várakozás, ami a vége felé már nagyon komoly feszültségeket okozott.

Ami a bérszínvonalat illeti, az elhangzottakat nem minősíteném, sem a GDP százalékában sem egyéb számban. Az alapvető cél az, hogy ezt a súlyos lemaradást, amilyen gyorsan csak lehet, korrigálni kell. Növelni kell a bérszínvonalat, mert ma már nemcsak a reform a fontos, hanem a megélhetés is kérdéses. És ha már a bérnél tartunk, hadd vessek fel valamit. Be kéne látni, hogy ebben a rendszerben ma egyszerűen nulla az esély arra, hogy az intézményeknél bármilyen plusz pénz megjelenjen. Például üdülésre három forint sem jelent meg az elmúlt négy évben, nem tudnak az intézmények üdülési támogatást adni. A pedagógusok nem nyaraltak, nem üdültek, ilyen források nincsenek az intézményekben, de még önkormányzatoknál sincsenek.

És ha már erről beszélünk, azt gondolom, hogy a közoktatási törvénynek egy olyan újragondolására van szükség, amely világosabb pozíciókat jelöl ki a fenntartó és az intézmény alkujában. A Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény tekintetében azt kellene végignézni, hogy van-e reális esély a kollektív szerződések megkötésére. A jelenlegi szabályozás ezt lehetetlenné teszi. Üres papírok gyártása folyik. Az iskolákban kialakult munkajogi helyzet tragikus, vagy legalábbis messze nem törvényes. Kétségtelen, hogy a bírósági út is lehet megoldás, de ahhoz olyan bírósági eljárás kell, aminek a végére lehet érni. Mert ha én ma elkezdek egy munkajogi pert, azt körülbelül két év múlva tudom lezárni. A másik megoldás az lehet, ha a törvényben garanciák vannak és szankciók vannak. A szankciók hiánya miatt ma csak a bírósági út járható, az pedig mérhetetlen ideig eltart.

Végezetül, hadd utaljak egy fél mondat erejéig arra, ami az előbb Horn Gábor mondott: szerintem nem kell aggályosnak tartani, ha egy szakszervezet szakmai kérdésben állást foglal. Én fenntartom magunknak ezt a jogot, hiszen ha hozzánk fordulnak segítségért, akkor ezt meg kell tennünk. A NAT-ot szerintem is felül kell bírálni, tehát úgy tűnik, hogy ebben egyetértés van. Én ebben a relációban gondolok, hogy a pedagógiai programokat hogyan tudják teljesíteni, nem firtatva, hogy a NAT jó vagy rossz, képesek lesznek-e átvinni ezt a gondolkodást a helyi tanterveken és a pedagógiai programokon keresztül a gyakorlatba. Szerintem le kell vonni a következtetéseket, és be kell látni a tévedéseket. Bárki kerül is kormányra, nagyon komoly hiba lenne, ha nem látja be, hogy milyen tévedéseket követte el, vagy mi az, ami nem sikerült. Nem azért, mert az elképzelés volt rossz, hanem egész egyszerűen azért, mert nem reagálta le a rendszer, vagy nem úgy reagálta le, ahogy kellett volna.

Ezzel összefüggésben még egy dolgot emelnék ki. Elfogadhatatlannak tartom, hogy olyan a továbbképzési rendszer, hogy anyagi terheket ró a pedagógusokra. Ezt a kérdést is tisztázni kell. Ezzel összefüggésben végig kell gondolni újra a besorolási és a képzettségi szabályrendszert. Azt hiszem, hogy jelenleg ebben is komoly zűr van. Nem lesz bérmegoldás ennek a felülvizsgálata nélkül.

És végül nem örülök annak, hogy mindig ugyanolyan magatartással találkozom, akármilyen összetételű a kormány. A kormányváltás során mindig ugyanazok az attitűdök jönnek elő, a kritikától megsértődnek, holott nekünk az a dolgunk, hogy jelezzük a problémákat.

*(A kerekasztalnál az Educatio képviselői
Setényi János és Fehérvári Anikó voltak)*